

3) กลุ่มออมทรัพย์ระดับเขต

3.1) ศูนย์ นครราชสีมา

3.1.1) การออมทรัพย์ระดับเขต หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านของทั้ง 3 เขต (โคราช ชัยภูมิ บุรีรัมย์) แต่ละเขตมี 5-6 กลุ่ม รวม 3 เขตมี 20 กลุ่ม มีข้อตกลงให้แต่ละเขตจะต้องนำเงินไปฝากรวมกันที่สำนักงานศูนย์ฯ โคราช (ชั่วคราว) อย่างน้อยเดือนละ 200 บาท (ไม่จำกัดเพดานเงินฝาก) เฉพาะเขตชัยภูมิ (ศูนย์กลางอยู่ที่บ้านหนองไม้งาม ตำบลหนองบง อำเภอเมือง) มีเงินฝากระดับเขตถึง 4 แสนบาทมากกว่าทุกเขต) และหากต้องการกู้เงินต้องผ่านการพิจารณาอนุมัติจาก "กรรมการระดับเขต" ก่อน หลังจากนั้นจึงส่งต่อไปให้ "กรรมการเครือข่าย" พิจารณาเรื่องวงเงินกู้ซึ่งจะมีการประชุมพิจารณากันปีละ 2 ครั้ง

กรรมการเขต แต่ละเขตประกอบด้วยกรรมการ 8 คน คือ ประธาน 1 รองประธาน 1 เลขานุการ 1 เหรัญญิก 1 กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ 1 กรรมการฝ่ายตรวจสอบบัญชี 1 กรรมการฝ่ายพิจารณาเงินกู้ 1 และกรรมการฝ่ายติดตามเร่งรัดหนี้สิน 1

กรรมการเครือข่าย คัดเลือกจากตัวแทนกรรมการระดับเขตของทั้ง 3 เขต เขตชัยภูมิ (บ้านหนองไม้งาม) ได้รับเลือกไป 4 คน

3.1.2) กลุ่มออมทรัพย์เขตชัยภูมิ มีแผนการในอนาคตจะตั้งสำนักงานออมทรัพย์ของเขตที่บ้านหนองไม้งามด้วย โดยกลุ่มแม่บ้านของอ.บ.ต.จะให้งบก่อสร้าง 10,000 บาทสมทบกับงบกองกลางของกลุ่ม 5,000 บาท และเก็บเพิ่มเติมจากสมาชิกอีกคนละ 10 บาทเป็นค่าอุปถัมภ์คนละ 4 ก้อน ได้มา 1,600 บาท กรรมการต่างกล่าวว่า "เมื่อมีสำนักงานของกลุ่มก็จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าเรามีธนาคารของหมู่บ้านเราเอง จะได้ไม่เป็นหนี้ธนาคาร ธ.ก.ส." (90 % ของสมาชิกเป็นหนี้รายละ 30,000 บาทขึ้นไปถึงแสนบาท)

3.2) ศูนย์ เชียงใหม่

3.2.1) กองทุนออมทรัพย์เขตอำเภอจอมทอง

กองทุนออมทรัพย์เขตจอมทองเป็นกิจกรรมหลักระดับเขต มี 2 กองใหญ่ คือ กองทุนออมทรัพย์พ่อบ้าน และกองทุนออมทรัพย์แม่บ้าน เริ่มจากกลุ่มพ่อบ้านทดลองทำกองทุนออมทรัพย์มีระยะเวลา 3 ปี เมื่อถึงกำหนดก็แบ่งเงินคืนสมาชิกหมด ชาวบ้านเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์เพราะสามารถปลดหนี้รายทุนเงินกู้ร้อยละ 5 ต่อเดือนได้ ไม่อยากพึ่งพารัฐและอยากพึ่งตนเองเป็นหลัก จึงคิดเริ่มต้นใหม่ในปี พ.ศ.2531 โดยมีกลุ่มแม่บ้านที่มีความเข้าใจการดำเนินงานแล้วจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมของพ่อบ้านขอเริ่มตั้งกองทุนเองบ้างในหมู่บ้านจนสามารถขยายกลุ่มยกขึ้นเป็นออมทรัพย์เขตได้ในปี 2533 จนถึงปัจจุบันเขตจอมทองดำเนินงานเรื่องการออมทรัพย์มานานกว่า 10 ปีแล้วกลุ่มมีเงินออมรวมในปี พ.ศ. 2542 ประมาณกว่า 1 ล้านบาท จากการออมของ

สมาชิก 21 กลุ่ม 400 คน (แยกเป็นกลุ่มพ่อบ้าน 15 กลุ่ม-150 คน กลุ่มแม่บ้าน 6 กลุ่ม-250 คน) สมาชิกได้เงินปันผลหุ้นละ 2.5 บาท

ด้านการบริหารงาน กรรมการกองทุนมี 10 คน (พ่อบ้าน 5 คน/แม่บ้าน 5 คน) จัดประชุมสมาชิกกลุ่มย่อยเดือนละ 1 ครั้ง หมุนเวียนไปในแต่ละหมู่บ้าน สมาชิกในกลุ่มย่อยมีการออมคนละ 20-50 บาทต่อเดือน ในระดับเขตกลุ่มจะออมไว้ประมาณ 200 – 300 บาทต่อเดือน กติกาการกู้คิดในอัตราร้อยละ 2 คืนเงินภายใน 1 เดือน การดำเนินงานระยะแรกมีปัญหาเพราะปล่อยกู้ให้บางรายมากเกินไป (60,000 บาท) ทำให้คืนเงินยาก ต้องตามทวง กลุ่มจึงปรับวิธีการบริหารงานใหม่โดยปรับปรุงสัญญาเงินกู้ให้รัดกุมขึ้น ไม่ปล่อยกู้ในวงเงินสูงเกินไปและติดตามเยี่ยมสมาชิกบ่อยขึ้น

3.2.2) กองทุนรวมเขตเชียงใหม่ (จอมทองและพร้าว)

ในการประชุมร่วม 3 เขตของศูนย์ฯ เชียงใหม่ เคยมีข้อตกลงที่จะตั้งกองทุนสำรองรวมทุกเขตเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต แต่เขตอื่น ๆ ยังไม่มีความพร้อมจึงยังไม่สามารถดำเนินการได้ ยกเว้นเขตจอมทองและเขตพร้าว ซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน ได้ตกลงใจที่จะตั้ง “กองทุนรวมเขต” ร่วมกันก่อนเพราะสมาชิกมีความพร้อม ผลก็คือปัจจุบันมีเงินกองทุนรวมเขตประมาณ 2.5 แสนบาทฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน บริหารโดยกรรมการ 7 คน (จากเขตจอมทอง 5 คน เขตพร้าว 2 คน) เงินออมนี้ได้มาจากการออมของกองทุนแต่ละเขต ในเขตจอมทองเป็นการออมของกลุ่มพ่อบ้านเดือนละ 5,000 บาท กลุ่มแม่บ้านเดือนละ 500 บาท ในเขตพร้าวเป็นการออมของกลุ่มพ่อบ้านเดือนละ 1,000 บาท เขตยังไม่มีแผนที่นำเงินก้อนนี้ไปใช้

4) ธนาคารข้าว / กองบุญข้าว

4.1) ศูนย์ฯ จันทบุรี

4.1.1) กิจกรรมที่สำคัญในเขตศูนย์ฯ จันทบุรี คือกิจกรรมธนาคารข้าว(เปลือก/ข้าวสาร) ซึ่งเป็นความต้องการของชาวบ้านจากกิจกรรมนี้สามารถแตกแขนงเป็นกิจกรรมอื่นๆ ได้อีก เพราะมีการคิดดอกเบี้ยต่ำ ชาวบ้านรับได้และรู้สึกว่าเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ดำเนินกิจกรรมนี้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายประมาณ 48 หมู่บ้าน แต่ระยะเวลาการเริ่มต้นทำไม่พร้อมกัน เป้าหมายหลักของการทำธนาคารข้าวคือต้องการให้ชาวบ้านได้อยู่ดีกินดี ไม่ให้เป็นหนี้สินนายทุนในตลาด โดยการให้สมาชิกยืมข้าวจากธนาคารในอัตราดอกเบี้ยต่ำ แต่ละหมู่บ้านคิดอัตราดอกเบี้ยไม่เท่ากัน เช่น ในเขตจังหวัดสระแก้วธนาคารข้าวเปลือกบางหมู่บ้านมีระเบียบยืม 100 ถึงเอาดอก(เบี้ย) 20-25 ถึงบางแห่ง 10 ถึงเอาดอก 1 ถึง ส่วนในเขตอำเภอวังน้ำเย็นมีธนาคารข้าวสาร 8 หมู่บ้านมีระเบียบให้คืนเป็นเงินเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนในหมู่บ้าน

- 4.1.2) กองบุญข้าวของเขตป่าเกอะญอ กองบุญข้าวถือเป็นกิจกรรมหลักของเขตป่าเกอะญอ จนมีคำกล่าวทั่วไปว่า “มีข้าวกิน มีเงินใช้” เพราะสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน กองบุญข้าวพัฒนามาจากธนาคารข้าว ชาวบ้านเชื่อว่ากิจกรรมนี้ทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ เห็นได้จากที่ชาวบ้านสามารถขายข้าวเอาเงินไปตั้งร้านค้าสหกรณ์ ซื้ออุปกรณ์เพื่อนำไปบุกเบิกที่นาและทำประปาภูเขาได้ และได้ร่วมกันทำบุญผ้าป่าข้าวขึ้นเรียกว่า “กองบุญข้าว” เพื่อหารายได้ไปสมทบกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กองทุนสำรองเขต กองทุนระยะยาว เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าบริหารของคณะกรรมการเครือข่ายกองบุญข้าว

กองทุนระยะยาวมีเงินฝากไว้ในธนาคารตั้งแต่ปี 2537 เป็นจำนวนเงิน 400,000 บาท ดอกเบี้ยที่ได้จะคืนกลับไปสมทบกองบุญข้าว นอกจากนี้กองบุญข้าวยังถูกแบ่งไปช่วยเหลือคนนอกกลุ่มอีก เช่น

- (1) **ทุนการศึกษา** เป็นเงินบริจาคให้หอพักนักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น โดยที่หอพักนี้กระจายอยู่ในหลายเขต เช่น แม่แจ่ม ชุนยวม แม่โต แม่สะเรียง แม่ปอน แม่แตงและแม่สะระ
- (2) **กองทุนสงเคราะห์แม่หม้าย ลูกกำพร้า** กองทุนนี้ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือข้าว เงิน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย หรือสัตว์เลี้ยงให้แก่แม่หม้าย ลูกกำพร้าและคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ตามสภาพเงื่อนไขที่เป็นจริง สำหรับเงินกองทุนก้อนนี้ชาวบ้านได้มาจากกองทุนเพื่อสังคมด้วยส่วนหนึ่ง (SIF)

นอกจากนี้เขตป่าเกอะญอยังมีเงินออมรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นการระดมทุนของชุมชนเอง และบริหารโดยชุมชนอีกเป็นจำนวนไม่น้อย ดังต่อไปนี้

- (1) กองทุนหมุนเวียนที่เกิดจากธนาคารข้าวหมู่บ้าน
- (2) กองทุนหมุนเวียนที่เกิดจาก กองบุญข้าว
- (3) กองทุนสำรองเขต
- (4) กองทุนออมทรัพย์แม่บ้าน
- (5) กองทุนร้านค้า
- (6) กองทุนระยะยาวแม่บ้าน

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา(สคทพ.) หรือ Catholic Council of Thailand for Development (CCTD) ได้เตรียมการที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานและเปลี่ยนชื่อองค์กรใหม่เป็น “คณะกรรมการสภาคาทอลิกเพื่อการพัฒนา (สคพ.)” หรือ Catholic Council for Human Development (CCHD) หลังจากการยืนยันหยุดการให้ทุนสนับสนุนของแหล่งทุนหลักจากต่างประเทศเมื่อสิ้นสุดปีค.ศ.2000 (พ.ศ.2543) ซึ่งในรายงานนี้ยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาถึง

สภาคาทอลิกฯ ได้รับการจัดตั้งขึ้นในระหว่าง พ.ศ.2515-พ.ศ.2516 จนถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2543) รวมเวลาได้ประมาณ 27-28 ปี นับเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาสังคมโดยยึดถือ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ตามหลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินงานอย่างแน่วแน่ โดยอยู่ภายใต้การปกครองของสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย และเพื่อที่จะนำผลการศึกษามาทะเลี่ยนการทำงานของสภาคาทอลิกฯ ไปใช้เปรียบเทียบกับอีก 4 องค์กร จึงขอสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหารทุนของสภาคาทอลิกฯ ที่น่าสนใจบางประการ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 สถานภาพและลักษณะการดำเนินงานขององค์กร

- 1) วิสัยทัศน์ขององค์กร สภาคาทอลิกฯ มีวิสัยทัศน์ที่เชื่อมั่นว่า “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และตระหนักถึงความจริงที่ว่าชุมชนมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตัวเอง มีบทเรียนในการทำงานพัฒนาชุมชนทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีภูมิปัญญาของชุมชนเอง
- 2) วัตถุประสงค์ คือการพัฒนาคนให้ครบถ้วนทุกมิติ ทั้งด้าน สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ จิตใจและการเมือง ตลอดจนส่งเสริมการร่วมมือกับบุคคล กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ที่มีแนวทางการทำงานคล้ายกันโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา
- 3) กลุ่มเป้าหมายของสภาคาทอลิกฯ คือ คนยากไร้และด้อยโอกาสทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุ สตรีและเยาวชนที่ด้อยโอกาส เกษตรกรและชาวชุมชนแออัดในเมือง
- 4) แหล่งทุนและทุนดำเนินงาน สภาคาทอลิกฯ ไม่มีกองทุนเป็นของตนเอง แต่ได้รับทุนสนับสนุนในการดำเนินงานส่วนใหญ่จากองค์กรทุนเครือข่ายคาทอลิกในระดับสากล เช่น MISEREO, BILANCE, CEBEMO และ APHD เป็นต้น โดยที่สำนักเลขาธิการและศูนย์สังคมพัฒนาจะต้องเขียนโครงการเสนอแผนงานและแผนงบประมาณไปให้แหล่งทุนเป็นรายปีหรือราย 3 ปีตามนโยบายของแหล่งทุน และทุนอีกหนึ่งส่วน(เป็นส่วนน้อย) ได้จากเทศกาลมหาพรตซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

จำนวนเงินทุนที่บริหารต่อปีของศูนย์สังคมพัฒนามีตั้งแต่ 1 ล้านบาทขึ้นไปถึงกว่า 7 ล้านบาท ขึ้นอยู่กับลักษณะการดำเนินงานของแต่ละศูนย์ฯ ส่วนสำนักเลขาธิการมีงบประมาณบริหารปีละประมาณ 8 ล้านบาท หากคิดรวม 6 หน่วยงาน (จาก 10 หน่วยงาน) คาดว่ามีงบบริหารประมาณปีละ 24.5 ล้านบาท (พ.ศ.2543)

5) แนวทางการดำเนินงาน โดยสรุปคือ

- 5.1) สภาคาทอศึกษา ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจนิยมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการรวมกลุ่มและระดมทุนเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาทุกระดับ
- 5.2) กระจายอำนาจการบริหารงานไปให้แก่องค์กรระดับล่างทั้งในด้านการติดต่อแหล่งทุน การบริหารงบประมาณและการกำหนดนโยบายการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
- 5.3) ให้การศึกษาอบรมผู้นำทุกระดับ (โดยเฉพาะในการเตรียมกลุ่มเป้าหมายก่อนการเริ่มกลุ่มกิจกรรม) เพื่อสืบทอดบุคลากรในการทำงานพัฒนาสังคม และเสริมสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้านให้เข้มแข็ง
- 5.4) ให้ความร่วมมือกับบุคคล กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกทั้งในและต่างประเทศที่มีทิศทางการทำงานคล้ายกันโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา

6) รูปแบบการบริหารทุน(งบประมาณ) นอกเหนือจากเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารสำนักงานและบุคลากร สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

- 6.1) ส่วนกลาง คือ สำนักเลขาธิการ ใช้ทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาอบรมให้เจ้าหน้าที่ และผู้นำกลุ่มต่างๆ ตามการเรียกร้องจากศูนย์ฯ เช่น เกษตรกรผู้นำระดับภาค หรือ การจัดอบรมความรู้เพื่อการบริหารจัดการ เช่น การอบรมบัญชี เป็นต้น
- 6.2) ส่วนภูมิภาค คือ ศูนย์สังคมพัฒนา ในอดีตให้ทุนไปในรูปแบบการให้เปล่า (Grant Fund) โดยการช่วยเหลือแบบให้เปล่าจะมีเฉพาะในกลุ่มผู้ยากจนและด้อยโอกาสจริง ๆ เช่น คนชรา เด็กกำพร้า หญิงหม้ายที่ยากจน และผู้ป่วยบางประเภท เป็นต้น ในปัจจุบันใช้รูปแบบ การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (Loan) เป็นหลัก โดยกำหนดเงื่อนไขให้ชาวบ้านมีส่วนสมทบในรูปแบบต่างๆ (เงิน แรงงาน ฯลฯ) และกำหนดระยะเวลาการคืนเงินของกลุ่มไว้ เพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบเงินกองทุนร่วมกัน โดยที่เงินคืนส่วนหนึ่งจะนำกลับไปเป็น “กองทุนหมู่บ้าน” ในรูปแบบเงินทุนหมุนเวียน (Revolving Fund) อีกส่วนหนึ่งใช้สำหรับขยายกลุ่มใหม่ และอีกส่วนหนึ่งส่งกลับไปให้ศูนย์ฯ

- 7) กลไกการประสานงาน สภาคาทอลิกฯ เป็นหน่วยงานระดับชาติ ที่ประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรสมาชิก 34 องค์กร ภายใต้ "สภากรรมการคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา" เป็นหน่วยงานบริหารสูงสุด รองลงไปคือคณะกรรมการบริหาร โดยมีสำนักเลขาธิการเป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติและประสานงานกับหน่วยงานระดับภูมิภาคคือ ศูนย์สังคมพัฒนาทั้ง 10 แห่ง ที่ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้สังฆมณฑลท้องถิ่นทั่วทุกภาคในประเทศ
- 8) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารของสำนักเลขาธิการและศูนย์สังคมพัฒนาเป็นบาทหลวงคาทอลิกที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายกสภากรรมการของสภาคาทอลิกฯ และพระสังฆราชท้องถิ่นตามลำดับ แต่ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งนับถือศาสนาต่างๆ กันเป็นลูกจ้างประจำ และมีกลไกการทำงานที่สำคัญในระดับท้องถิ่นคือ อาสาสมัครชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ โดยที่สภาคาทอลิกฯ จะเป็นผู้จัดการอบรมและสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่บุคลากรทุกระดับอยู่เป็นประจำ โดยใช้หลักการ Action-Reflection-Action เช่น การจัดทำ Staff in Training ปีละ 2 ครั้งให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน
- 9) ผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายและชุมชนโดยรวม ศูนย์สังคมพัฒนาสนับสนุนการสร้างกองทุนเพื่อการพึ่งตนเองของชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ (กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนข้าว กองทุนปื๋ย ฯลฯ) และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารทุนด้วยตนเองโดย
 - 9.1) ใช้รูปแบบการบริหารงานโดยคณะกรรมการกลุ่ม(กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน) คณะกรรมการเขต(ระหว่างหมู่บ้าน) และคณะกรรมการภาค(ระหว่างศูนย์ฯ)
 - 9.2) เน้นการระดมทุนภายในชุมชนเป็นหลัก ก่อนการสมทบทุนจากศูนย์ฯ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของทุนตั้งแต่เริ่มต้น จนในที่สุดกิจกรรมบางอย่างเกิดจากทุนภายในล้วน ๆ โดยไม่มีทุนภายนอกไปสมทบ เช่น กองทุนออมทรัพย์ในหลายหมู่บ้าน
 - 9.3) สภาคาทอลิกฯ พัฒนารูปแบบการจัดการทุนท้องถิ่นโดยให้คนจน และคนมีเงินมีส่วนร่วมได้ และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มบุคคลและหน่วยงานทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชน โดยใช้รูปแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทอดผ้าป่าข้าว(ภาคอีสาน) หรือทานทอดล้านนา(ภาคเหนือ) เพื่อระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ
 - 9.4) ก่อนที่จะเริ่มสนับสนุนกลุ่มกิจกรรมใด ๆ สภาคาทอลิกฯ จะใช้กระบวนการศึกษาอบรมกับบุคคลหรือกลุ่มผู้สนใจก่อน เพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานรวมกลุ่มและตรวจสอบความพร้อมที่จะทำงาน โดยไม่กำหนดเวลาที่แน่นอนว่าจะให้การสนับสนุนเมื่อใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันหน้าที่ในการขยายกลุ่มใหม่จะเป็นของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนที่มีอยู่
 - 9.5) ปัจจุบันสภาคาทอลิกฯ เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรเครือข่ายผู้นำชาวบ้านที่มีอยู่ เพื่อให้รู้จักการบริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการกองทุน

ต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในแต่ละกลุ่ม และปูพื้นฐานความรู้ของผู้นำเกษตรกรไปสู่เวทีแลกเปลี่ยนระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นการเสริมความรู้ในการทำเกษตรผสมผสานหรือเกษตรยั่งยืน(ปลอดภัยอาหาร)

- 10) ระบบตรวจสอบประเมินผล สภาคหกร มีระบบตรวจสอบติดตามและประเมินผลภายในที่สม่ำเสมอทุกระดับ เช่น การประชุมสรุปงานประจำเดือน การสรุปงาน 6 เดือน หรือ 1 ปี เป็นต้น ส่วนการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาสังคมที่อาศัยนักวิชาการภายนอกมาช่วยให้คนในมองตัวเองโดยภาพรวม (ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา) มีเพียง 1 ครั้ง (พ.ศ.2525) ซึ่งมีผลในการปรับแนวทางการทำงานใหญ่ทั้งองค์กร และมีบางศูนย์ฯ ที่ใช้การวิจัยประเมินผลแบบมองไปข้างหน้าเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงงานทุก 10 ปี คือ ศูนย์ฯ เชียงใหม่ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานในระยะต่อไปทุกครั้ง

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรค ในที่นี้จะแยกเป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการบริหารทุนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานทั่วไป ดังนี้

1) ปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารทุน

- 1.1) ปัญหาในปัจจุบันคือเรื่องทุนดำเนินงานในอนาคต สภาคหกร กำลังประสบปัญหาเรื่องทุนดำเนินงานเช่นเดียวกับองค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ในประเทศไทย เพราะแหล่งทุนได้สรุปแล้วว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถช่วยตัวเองได้ดีกว่าอีกหลายประเทศ ดังนั้นสภาคหกร จึงเตรียมแผนปรับยุทธศาสตร์การทำงานใหม่โดยการฝึกให้ผู้นำชาวบ้านทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ แทน และให้นโยบายให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นคนท้องถิ่นกลับไปทำงานในท้องถิ่นของตนเพื่อร่วมงานกับชุมชนต่อไป โดยหวังว่าคนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนในเวทีโครงสร้างใหญ่ของสังคมได้ เช่น การได้รับเลือกให้เป็นกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นสมาชิก/ที่ปรึกษา อ.บ.ต. เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ขณะเดียวกันก็พยายามให้ทางสังคมทลเข้าใจงานด้านนี้และช่วยสนับสนุนทางการเงินบางด้านต่อไป อย่างไรก็ตาม เฉพาะที่ศูนย์ฯ เชียงใหม่ได้ตั้งหน่วยงานที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและฝึกอบรมคนไว้ด้วย คือ ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมศาสนาและวัฒนธรรม
- 1.2) ปัญหาการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลการบริหารจัดการทุนของศูนย์ฯ และกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จำนวนมากไม่มีความถนัดในเรื่องนี้ ประกอบกับการให้อิสระแก่กลุ่มในการดำเนินงาน หากขาดการติดตามสม่ำเสมอและไม่มีการจัดฝึกอบรมกรรมการและสมาชิกให้มีความรู้เพียงพอสำหรับการบริหารและการควบคุมตรวจสอบโดยสมาชิก อาจทำให้กลุ่มประสบปัญหาได้ทันที

1.3) ปัญหาการตอบสนองของหน่วยงานส่วนกลางต่อสถานการณ์และความต้องการของหน่วยงานส่วนภูมิภาคที่มีจังหวะก้าวของงานพัฒนาต่างกัน อาจจะเกิดขึ้นได้ใน 3 กรณีคือ

- (1) การเปลี่ยนผู้บริหารหน่วยงานและเจ้าหน้าที่คนใหม่ ในขณะที่การบันทึกงานและส่งมอบงานยังไม่มีระบบที่ดีอาจทำให้การต่องานเดิมทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องการติดตามเงินยืม/กู้ของกลุ่มต่าง ๆ
- (2) ในปัจจุบันมีหลายกลุ่มที่ร่วมในขบวนการพัฒนามานาน ต้องรับผิดชอบกับเงินกองทุนของสมาชิกจำนวนมาก ในขณะที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติของศูนย์ฯ ยังมีจำกัด
- (3) การลดลงของแหล่งทุนหลักและนโยบายลดจำนวนคนทำงานขององค์กร อาจกระทบต่อแผนงานบางอย่าง เช่น การจัดประชุมสังฆจักรระหว่างสำนักเลขาฯ และศูนย์สังคมพัฒนา การจัดอบรมเชิงวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาให้ความรู้บางด้านให้แก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และกรรมการกลุ่มต่างๆ รวมถึงการทำวิจัยประเมินผลซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปรับปรุงและพัฒนางานของสภาคาทอลิกฯ ตลอดมา เป็นต้น

1.4) สถานะของศูนย์สังคมพัฒนาในสายตาของชาวบ้านในอดีต ก่อนที่ศูนย์ฯ จะมีการสรุปบทเรียนการทำงานในช่วง 10 ปีแรก (2515-2525) ชาวบ้านมองศูนย์ฯ เป็นแหล่งทุนใจดี ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ ศูนย์ฯ มองชาวบ้านเป็นผู้รับและศูนย์ฯ เป็นผู้ให้(แนวทางจากบนลงล่าง) และการทำงานกับผู้นำไม่กี่คน ไม่มีมาตรการติดตามดูแลใกล้ชิด จึงมีปัญหาเกี่ยวกับผู้นำโกงเงินกลุ่ม ชาวบ้านหลีกเลี่ยงที่จะคืนเงิน แม้จะเป็นโครงการให้ยืม (เพราะศูนย์ฯ ไม่ได้คิดว่าจะเอาคืนจริงจัง)

2) ปัญหาอุปสรรคในด้านอื่น ๆ

2.1) สถานะของกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่ม ที่สภาคาทอลิกฯ ทำงานด้วยไม่เอื้อในการปฏิบัติงานเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มเป็นชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาอยู่ยาวนานแล้ว แต่ยังไม่ได้สัญชาติไทย หรือบางกลุ่มอาศัยทำกินอยู่ในเขตป่าเขาชายแดนไทย-พม่า แต่ภายหลังถูกทางการประกาศให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และไม่รู้ว่าจะอพยพไปอยู่ที่ใด ก็ต้องอยู่ในที่ดินเดิมต่อไป ซึ่งสภาคาทอลิกฯ ก็เข้าไปให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายป่าแทน

2.2) สถานะของศูนย์สังคมพัฒนาที่อยู่ภายใต้องค์กรทางศาสนาคริสต์ ทำให้หน่วยงานและคนทั่วไปมีความหวาดระแวงเรื่องการเปลี่ยนศาสนา และเป็นอุปสรรคตัวหนึ่งที่ทำให้ต้องใช้เวลานานกว่าจะได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากกลุ่มต่าง ๆ

5.2) ข้อเสนอแนะ

โดยที่การวิจัยต้องการค้นหาแนวทาง ลักษณะ(Model) ที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย และสามารถส่งเสริมให้ระบบของกลไกการพัฒนาต่าง ๆ เชื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทุนและ/หรือทรัพยากรด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการและตัดสินใจบริหารทรัพยากรด้วยตนเองได้อย่างเข้มแข็งและถาวรภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทเรียนการทำงานของสภาคทลิกฯ ดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วข้างต้นสามารถนำไปสู่คำตอบได้ในประเด็นต่อไปนี้

5.2.1) ระบบ กลไก และแนวทางการบริหารจัดการทุนเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

- การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ทำงานด้านพัฒนาชุมชน ต้องมีความเชื่อมั่นว่าชุมชนไม่ว่างเปล่าและถือคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนและทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นอันดับต้น ๆ โดยส่งเสริมการทำงานแบบ “ล่างขึ้นบน” (Bottom Up) เพื่อจุดมุ่งหมายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- กลไกส่วนกลาง ควรมีบทบาทเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ มีหน้าที่กำหนดนโยบายหลัก จัดการศึกษาอบรมบุคลากรทุกระดับและสนับสนุนกลไกในระดับภูมิภาคให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตามที่ได้รับร้องขอ ตลอดจนกำหนดแผนการประชุมและติดตามประเมินผลการทำงานอย่างเป็นระบบ
- กลไกส่วนภูมิภาค ควรมีฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติงาน (Implementator) ประกอบด้วยบุคลากรที่มีจิตใจมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม มีหน้าที่กระตุ้นให้เกิดกลไกการพัฒนาส่วนท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่น โดยไม่ต้องกังวลกับการหาทุน กลไกส่วนนี้ควรมีอิสระในการบริหารงบประมาณและบริหารงานเพื่อให้การจัดการปัญหา มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความเหมาะสมของท้องถิ่น แต่ต้องอยู่ภายใต้ทิศทางและนโยบายหลักร่วมกัน
- ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควรวางระบบการติดตามและสนับสนุน ระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นรูปแบบที่ชัดเจน และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดประชุมสรุปงานร่วมกันทุก 3 เดือนหรือ 6 เดือนโดยมีผู้บริหารเข้าร่วมด้วยทุกครั้งเพื่อรับทราบและเข้าใจสภาพปัญหาโดยทั่วไปของเจ้าหน้าที่และประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถวางแผนสนับสนุนได้ทันที่ หรือการจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานระดับล่างไม่รู้สึกว่าจะต้องเผชิญปัญหาอย่างโดดเดี่ยว
- กลไกส่วนท้องถิ่น เช่น อาสาสมัครและคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ควรถูกจัดตั้งขึ้นให้มีบทบาทนำในการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม และตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการกลุ่มและ

สมาชิกควรได้รับการอบรมให้มีความรู้เรื่องการบริหารจัดการด้านบัญชีการเงิน เพื่อให้คนในชุมชนมีระบบตรวจสอบกันเองได้

- การเตรียมหน่วยงานหรือองค์กรที่ปรึกษาส่วนท้องถิ่นที่จะสามารถสนับสนุนความรู้ทางด้านวิชาการให้แก่เจ้าหน้าที่และกลุ่มต่าง ๆ ได้รวดเร็ว เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาคเอกชนต่าง ๆ เป็นต้น

5.2.2) รูปแบบการจัดการทุนเพื่องานพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

- ควรให้กลุ่มหรือสมาชิกยืมหรือให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ตามสภาพของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงในชุมชน โดยกำหนดเงื่อนไขให้คืนเป็นเงินหรือวัตถุสิ่งของแล้วแต่กรณี ในรูปแบบของ “กองทุนหมุนเวียน” หรือ “กองทุนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง” โดยอาจมีเงื่อนไขให้ชุมชนมีส่วนสมทบจากการระดมทุนภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น เงิน สิ่งของ หรือแรงงาน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนชุมชน และสำนึกถึงการช่วยเหลือกันเองได้ต่อเนื่องในระยะยาว
- การให้เปล่า (Grant Fund) ควรเป็นการสนับสนุนในบางด้าน เช่น การศึกษาอบรม ประชุมสัมมนา และการติดตามประเมินผลภายในที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งในการบริหารจัดการให้แก่กลไกท้องถิ่น หรือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เช่น คนชรา เด็กกำพร้า หรือผู้ป่วยบางประเภท เป็นต้น โดยให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของชุมชน

5.2.3) ความคิดเห็นของกรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ ต่อเงินทุนที่เข้าไปสู่หมู่บ้าน

(ดูในรายงานการสัมภาษณ์กลุ่ม)

โดยส่วนใหญ่มีความภูมิใจต่อความสามารถของสมาชิกในการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนในระดับหมู่บ้านได้ ทำให้ตระหนักถึงพลังความสามัคคีของสมาชิกชุมชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ชัดเจน จะเห็นได้จากที่มีบางกลุ่มได้พัฒนาไปสู่ความไว้วางใจกันจัดตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์” หรือ “กลุ่มสัจจะ” ขึ้นจากการออมของสมาชิกโดยไม่มีเงินสมทบจากศูนย์ฯ ทำให้สมาชิกมีแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าธนาคารของรัฐและนายทุนเงินกู้ในระบบ และสามารถกำหนดระเบียบเองได้เหมาะสมกับสถานการณ์ในชุมชน เช่น การวางระเบียบการกู้แบบ “กู้ปกติ” (มีระยะเวลาการคืนเงินตามกำหนดอาจเป็น 1 เดือนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 1 ปี) และการ “กู้ฉุกเฉิน” (ต้องคืนเงินภายใน 1 เดือน) ดังตัวอย่างกรณีของบ้านหนองไม้งามเขตศูนย์ฯ นครราชสีมา ที่ตั้งเป้าหมายที่จะจัดสร้างอาคารเพื่อดำเนินกิจกรรมธนาคารหมู่บ้านในพื้นที่และศูนย์ฯ เชียงใหม่เขตพะเยา ได้พัฒนาไปสู่การจัดตั้ง “สถาบันการเงินชุมชน(ส.ง.ช.)” แล้ว และกลุ่มอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่วางระเบียบเพื่อให้บริการเงินกู้เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก เช่น การช่วยค่าเล่าเรียนบุตร การรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย นอกเหนือจากการนำไปใช้ในการ

ประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีบางกลุ่มได้นำเงินให้เปล่าจากทางราชการที่ให้มาในรูปแบบลีดพันธุ์พืช มาประยุกต์ใช้เป็นทุนหมุนเวียนและทุนกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เช่น กรณีบ้านท่าผักสี จังหวัดสระแก้ว ศูนย์ฯ จันทบุรี เป็นต้น

โดยสรุป สมาชิกและกรรมการกลุ่มของศูนย์ฯ ต่างมีความเห็นต่อแหล่งทุนภายนอกที่จะเข้าไปสนับสนุนในชุมชนว่า ไม่ว่าจะเป็นเงินให้เปล่าที่ผ่านหน่วยงานราชการมา หรือเงินให้ยืมหรือให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ควรที่จะแจ้งให้กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ทราบและให้โอกาสในการร่วมกันปรึกษาหารือการกำหนดระเบียบการบริหารเงินทุนเหล่านั้นเอง แบบที่ศูนย์ฯ ทำในขณะนี้ (ไม่ใช่แจ้งแต่เฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือ อ.บ.ต. เพราะที่ผ่านมา กลุ่มไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร) นั่นคือการสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีอิสระในการบริหารทุนตามเงื่อนไขที่เหมาะสมเฉพาะท้องถิ่น โดยให้มีหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนหรือเป็นพี่เลี้ยงในการจัดการศึกษาอบรมในเรื่องที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการของชุมชน เช่น การอบรมเรื่องการทำบัญชี การบริหารงานกลุ่ม การจัดให้มีการดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน รวมทั้งการแนะนำแหล่งข้อมูลที่เป็นจำเป็นจะต้องใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำเนินงานกลุ่ม เป็นต้น

5.2.4) การจัดการบริหารกองทุนที่เหมาะสมกับสังคมไทย ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- บทเรียนในเรื่องแหล่งทุนของสหภาพทอลิกฯ ทำให้เห็นว่าแหล่งทุนจากต่างประเทศมีความไม่แน่นอนและสามารถยุติได้ในวันใดวันหนึ่ง ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือกันในหมู่คนไทยเป็นหลัก โดยการระดมทุนภายในประเทศทั้งจากภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อก่อตั้ง “กองทุนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไทย” ขึ้นที่ส่วนกลาง และจัดสรรดอกผลไปให้แก่กลไกในส่วนภูมิภาคใช้ตามหลักการที่กล่าวแล้วข้างต้น

ภาคผนวก 1

สรุปการสนทนากลุ่ม
และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

	หน้า
1. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนบทนครราชสีมา	79
2. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนบท จันทบุรี	81
3. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนบท เชียงใหม่	86
4. ศูนย์สังคมพัฒนา อัครสังคมชนบท กรุงเทพฯ	91
5. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนบท ราชบุรี	94
6. สำนักเลขานุการ	96
7. สรุปภาพรวมที่ได้จากการสัมภาษณ์	101

.....

สรุปการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง
ประกอบการทำวิจัยเรื่อง
ระบบและกลไกเพื่อการบริหารจัดการทุนเพื่อการพัฒนา
สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา
(ศูนย์สังคมพัฒนา)
(พฤษภาคม – พฤศจิกายน 2543)

บันทึกสรุปสาระสำคัญของการสนทนากลุ่ม

1. ศูนย์นครราชสีมา

การสนทนากลุ่ม จัดขึ้นที่บ้านพักคุณครูจรัสศรี บ้านหนองไผ่งาม อ.เมือง จ.ชัยภูมิ ดังนี้

- 1.1 ครูจรัสศรี มาดีสุขสถิตย์ เป็นคนท้องถิ่น เป็นลูกสาวของผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมากเพราะบวชเป็นพระนานและชอบช่วยเหลือกิจการของหมู่บ้าน แต่ขณะนี้ได้เสียชีวิตไปแล้ว คุณครูจรัสศรีได้สืบทอดแนวทางต่อ ในระยะแรกที่ศูนย์ฯ เริ่มงานในหมู่บ้านนี้ใหม่ ๆ คุณครูจรัสศรีเป็นเพียงผู้ดูอยู่ห่าง ๆ เพราะเข้าใจว่าเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มที่เป็นคาทอลิก กิจกรรมศูนย์ฯ ในหมู่บ้านนี้ระยะแรกเป็นด้านโครงการเศรษฐกิจ เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารปุ๋ย แต่การดำเนินงานล้มเหลว ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ศูนย์ฯ ไปรื้อฟื้นใหม่และชวนคุณครูจรัสศรีเข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมกลุ่มด้วย ทำให้เกิดความเข้าใจงานของศูนย์ฯ ว่าต้องการช่วยเหลือการพัฒนาท้องถิ่น ไม่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา
- 1.2 คุณครูจรัสศรีเริ่มกิจกรรมงานพัฒนากับศูนย์ฯ โดยเริ่มจากการจัดตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านหนองไผ่งาม” ขึ้นมา ในปีแรก(พ.ศ.2540) มีสมาชิกกลุ่ม 36 คน มีเงินออมครั้งแรก 1,650 บาทและในปี พ.ศ.2543 สมาชิกเพิ่มเป็น 480 คน มีเงินออมประมาณ 480,000 บาท กลุ่มออมทรัพย์เขตบ้านหนองไผ่งามขยายเป็น 6 กลุ่ม โดยมีคุณครูจรัสศรีเป็นผู้จัดทำบัญชีกลุ่มให้ และประสานงานกับศูนย์ฯ ในบางเรื่อง เช่น การนำเงินไปฝากธนาคาร ทุกวันที่ 5 ของเดือน สมาชิกต้องมาฝากเงินและใช้หนี้ และในวันเดียวกันสมาชิกที่ต้องการกู้ก็มาเสนอขอกู้ โดยกรรมการจะเขียนขึ้นกระดานพิจารณาเป็นราย ๆ ไปให้รับรู้กัน หากใครต้องการสมัครเป็นสมาชิกใหม่ต้องเสียค่าสมุดบัญชี 20 บาท และเงินเริ่มต้นอีก 20 บาท ส่วนการกู้เงินมี 2 ประเภทคือ กู้ปกติและกู้ฉุกเฉิน ๆ ไม่เกิน 1 เดือนไม่คิดดอกเบี้ย สำหรับการเจ็บป่วย ถ้าเกิน 1 เดือนคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2

1.3 ที่ประชุมช่วยกันเล่าว่ากว่าจะตั้งกลุ่มออมทรัพย์ได้ต้องประชุมกันบ่อยมาก และยังไปดูงาน ไปสัมมนา ไปเกือบหมดหมู่บ้าน เหตุผลที่ทำให้กลุ่มขยายตัวได้เร็วภายในเวลา 3 ปีน่าจะเป็นเพราะสมาชิกเห็นประโยชน์ได้ชัดเจนว่าสามารถช่วยเหลือสมาชิกได้ในยามเดือดร้อน และกรรมการก็เข้มแข็ง เสียสละจริงๆ เวลาทำอะไรก็ทำเป็นกลุ่ม สมาชิกก็อยากเข้าร่วม การคัดเลือกกรรมการ สมาชิกใช้วิธียกมือเสนอชื่อ โดยเลือกคนที่มีคุณสมบัติข้อสุดท้าย ไว้วางใจได้ ดูจากผลงานในอดีต ส่วนการขยายกลุ่มเกิดจากสมาชิกไปเล่าให้ญาติที่หมู่บ้านอื่นฟัง หรือสมาชิกกลุ่มเดิมย้ายไปหมู่บ้านใหม่ แล้วเกิดความสนใจจึงมาขอรับคำแนะนำ หมู่บ้านอื่นรู้วิธีการดำเนินงาน วิธีการบริหาร และการทำบัญชี โดยกลุ่มใหม่ก็ระดมเงินทุนในหมู่บ้านเอง

1.4 ในอนาคตมีโครงการจะตั้งสำนักงานออมทรัพย์ของเขตที่บ้านหนองไม้งามด้วย โดยกลุ่มแม่บ้านของอ.บ.ต.ให้มา 10,000 บาทและใช้งบกองกลางของกลุ่มอีก 5,000 บาท เก็บสมาชิกอีกคนละ 10 บาทเป็นค่าอุปถัมภ์คนละ 4 ก่อน ได้มา 1,600 บาท กรรมการต่างกล่าวว่า "เมื่อมีสำนักงานของกลุ่มก็จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าเรามีธนาคารของหมู่บ้านได้ จะได้ไม่เป็นหนี้ ธ.ก.ส." (90 % ของสมาชิกเป็นหนี้รายละ 30,000 บาทขึ้นไปถึงแสนบาท)

15 ส่วนการออมระดับเขต หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านของทั้ง 3 เขต (โคราข ชัยภูมิ บุรีรัมย์) จะต้องนำเงินไปฝากในระดับเขตที่สำนักงานศูนย์ฯ โคราข (ชั่วคราว) อย่างน้อยเดือนละ 200 บาทในนามของกลุ่ม(ไม่จำกัดเขตเงินฝาก เฉพาะเขตบ้านหนองไม้งามมีเงินฝากระดับเขตถึง 4 แสนบาทมากกว่าทุกเขต) และแต่ละเขตมี 5-6 กลุ่ม รวม 3 เขตมี 20 กลุ่ม หากต้องการกู้เงินต้องผ่านการพิจารณาอนุมัติจาก "กรรมการระดับเขต" ก่อน หลังจากนั้นจึงส่งต่อให้ "กรรมการเครือข่าย" พิจารณาเรื่องวงเงินกู้ซึ่งจะมีการประชุมพิจารณากันปีละ 2 ครั้ง

กรรมการเขต ประกอบด้วยกรรมการ 8 คน คือ ประธาน 1 รองประธาน 1 เลขานุการ 1 เหรัญญิก 1 กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ 1 กรรมการฝ่ายตรวจสอบบัญชี 1 กรรมการฝ่ายพิจารณาเงินกู้ 1 และกรรมการฝ่ายติดตามเร่งรัดหนี้สิน 1

กรรมการเครือข่าย คัดเลือกจากตัวแทนกรรมการระดับเขตของทั้ง 3 เขต เขตชัยภูมิ (บ้านหนองไม้งาม) ได้รับเลือกไป 4 คน

1.5 กิจกรรมต่อมาของแม่บ้านกลุ่มออมทรัพย์ คือเข้าไปรื้อฟื้นกลุ่มธนาคารข้าวและธนาคารปุ๋ย โดยติดตามเงินที่สมาชิกค้างอยู่ และนำไปขยายกลุ่มใหม่ คือ "กลุ่มแพรวไทย" ส่งเสริมเรื่องการทอผ้าฝ้าย ผ้าไหมและย้อมสีเปลือกไม้ โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ฯ ในด้านการอ

บรมครูงาน และความรู้เทคนิคต่าง ๆ ร่วมกับหมู่บ้านอื่น ๆ อีก 4 หมู่บ้านในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ และนครราชสีมา (สำหรับที่บ้านหนองไม้งาม คุณครูจรัสศรีเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้สี) ปัญหาของกลุ่มแพรไทยคือ ขาดทุนรับซื้อผลิตภัณฑ์จากสมาชิกเพื่อนำไปจำหน่าย ตอนนี้สมาชิกฝากขายไว้ ทำให้ไม่มีเงินหมุนเวียนพอใช้ซื้อวัตถุดิบมาทำ

1.6 ในปี พ.ศ.2542 กลุ่มแม่บ้านออมทรัพย์ได้ร่วมกันทำโครงการขอเงินจาก SIF เมนู 1 ได้เงินมา 180,000 บาท สำหรับจัดตั้งกลุ่มเพาะเชื้อเห็ดครบวงจร กลุ่มทำดอกไม้จัน และกลุ่มแปรรูปมะม่วง นอกจากนี้ยังช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า และทำกิจกรรมเสริมรายได้ เช่น ทำการอบรูปวิทยาศาสตร์ ทำน้ำตะไคร้ขาย เป็นต้น

1.7 คุณครูจรัสศรียังได้แนะนำเด็กในโรงเรียนให้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ด้วย มีสมาชิก 100 กว่าคน(รวมทั้งนักเรียน ครูและผู้ปกครอง) มีเงินออม 90,000 บาท

1.8 สรุปกิจกรรมที่เป็นหัวใจหลักของสมาชิกในหมู่บ้านหนองไม้งามก็คือ กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งทุนภายนอกอีก นอกจากนี้ก็มี ร้านค้าสาธิต แต่ก็ยังต้องการให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เข้าไปติดตามเยี่ยมและร่วมประชุมบ้าง หรือช่วยเหลือด้านความรู้ในบางด้านที่จำเป็น เช่น เรื่องบัญชี หรือการจัดการภายใน หรืออำนาจการตัดสินใจบางเรื่องที่ต้องอาศัยคนภายนอกช่วยตัดสินใจโดยเฉพาะกรณีความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามสมาชิกมีความมั่นใจที่มีคุณครูจรัสศรีเป็นที่ปรึกษาอยู่ในหมู่บ้านด้วย ปัญหาอุปสรรคในความคิดของสมาชิกออมทรัพย์ก็คือ ไม่มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ พอที่จะมีเงินออมได้ และเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายการตั้งธนาคารหมู่บ้าน ทุกคนคิดว่า กรรมการควรต้องมีความรู้ในด้านการทำบัญชี มีความโปร่งใสในการทำงาน มีความสามัคคีและไว้วางใจกัน เวลาทำงานทุกคนต้องช่วยกันหมด

2. ศูนย์ฯ จันทบุรี

สาระสำคัญในการสนทนา ได้แก่

2.1 ผู้นำบางท่านพูดถึงประสบการณ์และแนวคิดของตนเองว่า สิ่งสำคัญอันดับแรกที่ชาวบ้านได้รับจากศูนย์ฯ คือการศึกษอบรมให้มีการพัฒนาด้านแนวคิด และมีความรู้ความเข้าใจในการทำงาน อันดับสองคือการช่วยเหลือในการทำโครงการด้านเศรษฐกิจ ผู้นำที่มาร่วมสนทนาในครั้งนี้มีอายุการทำงานร่วมกับศูนย์ฯ ไม่เท่ากัน บางคนยังทำงานไม่ถึง 5 ปี แต่บางคนทำมานานกว่า 10 ปีแล้ว

2.2 กิจกรรมที่สำคัญในเขตศูนย์ฯ จันทบุรี คือกิจกรรมธนาคารข้าว(เปลือก/ข้าวสาร) ซึ่งเป็นความต้องการของชาวบ้าน จากกิจกรรมนี้สามารถแตกแขนงเป็นกิจกรรมอื่นๆ ได้อีก เพราะมีการคิดดอกเบี้ยต่ำ ชาวบ้านรับได้และรู้สึกว่าเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ดำเนินกิจกรรมนี้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายประมาณ 48 หมู่บ้าน แต่ระยะเวลาการเริ่มต้นทำไม่พร้อมกัน เป้าหมายหลักของการทำธนาคารข้าวคือต้องการให้ชาวบ้านได้อยู่ดีกินดี ไม่ให้เป็นหนี้สินนายทุนในตลาด โดยการให้สมาชิกยืมข้าวจากธนาคารในอัตราดอกเบี้ยต่ำ แต่ละหมู่บ้านคิดอัตราดอกเบี้ยไม่เท่ากัน เช่น ในเขตจังหวัดสระแก้วธนาคารข้าวเปลือกบางหมู่บ้านมีระเบียบยืม 100 ถึงเอาดอก(เบี้ย) 20-25 ถึง บางแห่ง 10 ถึงเอาดอก 1 ถึง ส่วนในเขตอำเภอวังน้ำเย็นมีธนาคารข้าวสาร 8 หมู่บ้านมีระเบียบให้คืนเป็นเงินเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนในหมู่บ้าน

2.3 หมู่บ้านคลองมะละกอ จังหวัดสระแก้ว นายยวนรี ลุนศรี เล่าถึงการขยายกิจกรรมจากธนาคารข้าวว่าในปี พ.ศ. 2541 ชาวบ้านนำเงินดอกเบี้ยที่สมาชิกคืนจากธนาคารข้าว ไปตั้งเป็น “กองทุนพึ่งตนเอง” โดยกำหนดให้ทดลองดำเนินการภายใน 3 ปีมีระเบียบให้สมาชิกกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อเดือน ปรากฏว่าภายใน 2 ปีมีเงินหมุนเวียนใช้ประมาณ 10,000 บาท

2.4 หมู่บ้านท่าผักชี อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว มี 40 ครัวเรือน นายชูชาติ มุ่งเครือกลาง เล่าว่าทำงานพัฒนาเป็นรุ่นที่4 สืบทอดมาจากรุ่นแรกๆ หมู่บ้านเคยได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เช่น เกษตรอำเภอมีโครงการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชแจกเกษตรกร แต่มีปัญหาหยุดชะงักไประยะหนึ่ง เพราะไม่มีกรรมการดำเนินงาน ต่อมาเมื่อศูนย์ฯ เข้ามาครั้งแรกก็ส่งเสริมการจัดตั้งธนาคารควาย มีสมาชิกรุ่นแรก 15 ครัวเรือน แต่เนื่องจากปัญหาเรื่องความแห้งแล้งไม่มีหญ้าให้ควายกิน ประกอบกับความนิยมใช้ไถเหล็กเข้ามาแทนที่ทำให้ธนาคารควายไม่ขยายตัว และเปลี่ยนรูปแบบ สมาชิกส่งลูกควายคืนกลุ่ม ๆ ขายเอาเงินคืนศูนย์ฯ หหมดแล้ว และล้มเลิกกิจกรรมนี้ไป

ในปี พ.ศ. 2540 นายชูชาติและกรรมการชุดปัจจุบันได้รื้อฟื้นกิจกรรมในหมู่บ้านใหม่ โดยศูนย์ฯ ให้การสนับสนุน มีการวางระเบียบบริหารจัดการใหม่ ชาวบ้านตกลงกันว่าจะตั้งกองทุนหมู่บ้าน โดยคิดดอกเบี้ยกับเกษตรกรที่เอาเมล็ดพันธุ์ไป คือให้คืนเป็นเงินร้อยละ 3 ทำให้สามารถตั้งเป็น “กองทุนออมทรัพย์” ได้ 20,000 บาท ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีระเบียบการกู้ 2 ประเภทคือกู้ปกติและกู้ฉุกเฉิน กรณีกู้ฉุกเฉินทำได้เมื่อเกิด

เจ็บป่วย ไม่คิดดอกเบี้ยยแต่ให้เวลาสมาชิกคืนเงินภายใน 1 เดือน ส่วนกู้ปกติเป็นการกู้เพื่อการเกษตร กำหนดให้ทุกคนคืนเงินหมดภายในเดือนตุลาคม เพราะเป็นช่วงที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดขายได้ กรรมการจะนำไปฝากธนาคารเป็นหลักฐานเพื่อนำไปชี้แจงให้สมาชิกทราบอีกที

นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีวิธีระดมทุนในหมู่บ้านอีกเรียกว่า “เงินสัจจะ” เริ่มในปี 2542 โดยการให้สมาชิกที่สมัครใจฝากเงินออมเป็นรายครอบครัวๆ ละอย่างน้อย 20 บาทต่อเดือน ดังนั้นเดือนหนึ่งก็จะมีเงินออมประมาณ 1,000 บาท ปัจจุบันมีเงินออมประมาณ 14,000 บาท กรรมการนำฝากธนาคารทุกเดือนเป็นหลักฐาน แล้วถอนออกมาให้สมาชิกกู้ สมาชิกเริ่มแรกมี 17 ครอบครัว

อย่างไรก็ดี ในบางปีที่สมาชิกมีความต้องการเงินกู้มากกว่าที่กองทุนมีอยู่ กลุ่มก็จะไปติดต่อขอกู้ยืมศูนย์ฯ มาเพิ่มให้สมาชิก โดยศูนย์ฯ คิดดอกเบี้ยร้อยละ 3 เมื่อถึงกำหนดกลุ่มก็ต้องส่งเงินต้นและดอกเบี้ยคืนให้ศูนย์ฯ ทุกปี แต่ดอกเบี้ยคืนให้ศูนย์ฯ เพียงร้อยละ 1 อีก 2 บาทศูนย์ฯ ให้คืนกลับไปไว้ที่กลุ่ม

ต่อมากิจกรรมในหมู่บ้านก็ขยายตัวเพิ่ม โดยการรวมกลุ่มของภรรยาสมาชิกเดิมซึ่งเคยเข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมของสามี ศูนย์ฯ จึงจัดอบรมให้รู้หลักการและวัตถุประสงค์ของการทำงานรวมกลุ่ม และเรียกชื่อกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มสตรีเพื่อการพัฒนา” มีสมาชิก 20 คน กิจกรรมแรกที่ทำคือการเพาะเห็ด เชิญเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมาจัดอบรมให้ความรู้ กิจกรรมที่สองเริ่มปี 2543 คือการลงแขกทำนารวม ได้ผลผลิตนำไปขายหักค่าใช้จ่ายแล้วตั้งไว้เป็นกองทุนกลาง โดยแบ่งไว้สำหรับสมาชิกกู้ยืมหนึ่งส่วน และแบ่งไว้ช่วยเหลือคนในชุมชนที่มีเรื่องเดือดร้อน นอกจากนี้ยังร่วมกันฝากเงินสัจจะเหมือนกับผู้ชายด้วย นำฝากธนาคารทุกเดือนเช่นกัน โดยสรุปนายชูชาติเสริมว่า ในกรณีที่สมาชิกมีความต้องการจะทำกิจกรรมอะไรสักอย่างหนึ่งแต่เงินไม่พอ ก็จะมีการคุยกันและมีมติออกเงินคนละเท่า ๆ กัน เหมือนหุ้น รวมกับเงินของเดิมก็จะทำให้สมาชิกมีกำลังเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้น

- 2.5 หมู่บ้านโพธิ์ทอง หมู่ 8 ตำบลวังใหม่ กิ่งอำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว นายทองอาน ประหุศรี ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่าเริ่มทำงานพัฒนากับศูนย์ฯ ปี พ.ศ.2533 โดยเริ่มจากธนาคารควาย มีสมาชิก 18 ครอบครัว ควาย 18 ตัว ต่อมาสภาพอากาศเปลี่ยนไป ชาวบ้านเปลี่ยนจากการทำนาไปเป็นทำไร่ ทำสวน และเลิกเลี้ยงควายเปลี่ยนไปซื้อไก่เล็กแทน สมาชิกยังคืนเงินศูนย์ฯ ไม่หมด กิจกรรมต่อมาคือการซื้อปุ๋ยใส่ไร่ (8 ราย ทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง) และสวนผลไม้ (2 ราย ปลูกมะม่วง ลำไย มะขามหวาน) สมาชิก 10 คนร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มปุ๋ย” ในปี พ.ศ.2540 และขอกู้เงินจากศูนย์ฯ ได้ 30,000 บาท โดยที่สมาชิกออกเงินสมทบอีกคนละ 1,000 บาท ซื้อปุ๋ยได้คนละ 6 ลูก คิดดอกเบี้ยคนละ 600 บาทต่อปี (จากเงินต้น 3,000 บาท)

ได้ดอกเบี้ยรวม 6,000 บาทต่อปี ปัจจุบันมีเงินกลุ่มประมาณ 10,500 บาท เงินต้นส่งคืนศูนย์ฯ แล้ว และมีคนขอสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มอีก 5 รายในปี พ.ศ.2544 ขณะนี้อยู่ในระหว่างการศึกษาพิจารณาเพราะทุนยังไม่มาก ในอนาคตหากศูนย์ฯ ไม่มีเงินช่วยแล้ว ถ้ามีสมาชิกเพิ่มก็อาจจะเรียกเก็บจากสมาชิกสมทบเพิ่ม สำหรับสมาชิกเข้าใหม่จะเก็บคนละ 200 บาท

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีกิจกรรมที่กรมพัฒนาชุมชนมาริเริ่มให้ได้แก่ “กลุ่มออมทรัพย์” มีเงินประมาณ 10,000 บาท สมาชิกกลุ่มนี้ก็เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์นี้ด้วย โดยฝากเงินไว้เดือนละ 20 ขึ้นไปถึงมากกว่า 100 บาทก็ได้แล้วแต่มีมากมีน้อย และกิจกรรมที่สองคือ “กองทุนผู้ใช้น้ำ” มีเงินทุนมาให้จำนวน 60,000 บาท สำหรับซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเรื่องประปาหมู่บ้าน เงินก้อนนี้หมู่บ้านก็นำไปซื้อปุ๋ย มีกรรมการดูแล

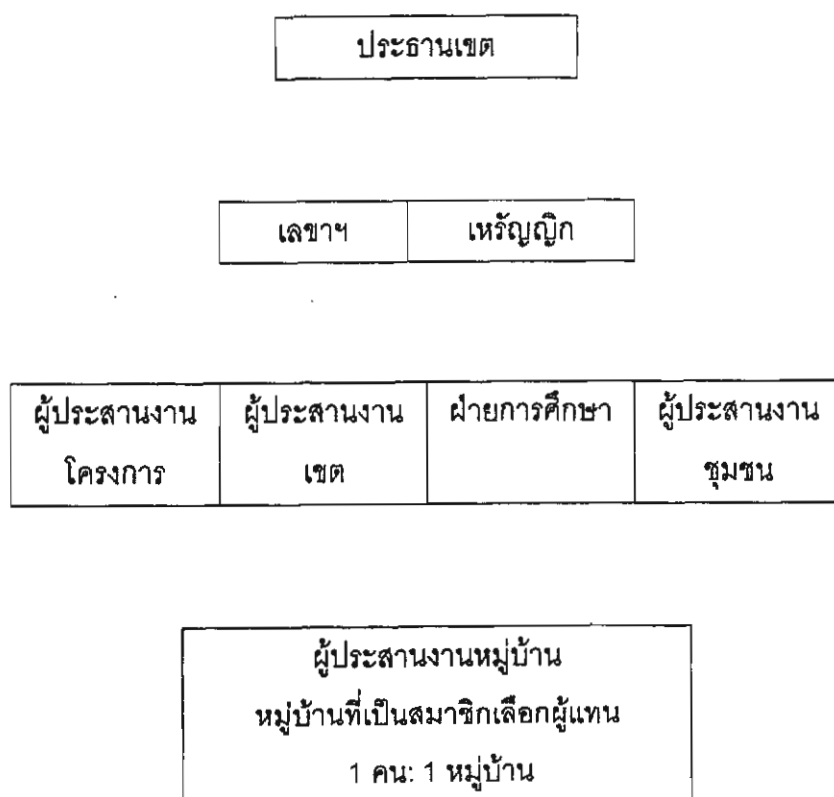
- 2.6 บ้านเพชรสำราญ หมู่ 11 ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว นายฮวด บุญเรือ เป็น “ผู้นำวิทยากร” ของศูนย์ฯ จันทบุรี (มีหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้าน หรือหมู่บ้านอื่นที่สนใจ จะทำงานกับศูนย์ฯ เข้าใจแนวคิดและแนวทางการขอเข้าร่วมงานกับศูนย์ฯ) และเป็นประธานธนาคารควาย ซึ่งมีสมาชิก 12 ครอบครัว กำหนดส่งคืนศูนย์ฯ เป็นลูกควายบ้าง เป็นเงินบ้าง ถ้าเป็นเงินคิดตัวละ 4,500-5,000 บาท ต่อมาสมาชิกเลิกเลี้ยงควายและเปลี่ยนไปซื้อไก่เหล็ก หรือวัวแทน กิจกรรมที่สองคือเป็นประธานกลุ่มวัว (วัวนม / วัวเนื้อ) มีสมาชิก 9 ครอบครัว (เลี้ยงวัวนม 3 ครอบครัว) การเลี้ยงวัวนมเกิดจากการส่งเสริมจากภาครัฐ การซื้อวัวก็หมุนจากเงินที่ยืมศูนย์ฯ มาด้วย กิจกรรมที่สามคือ “เงินสัจจะออมทรัพย์” ได้รับการอบรมความรู้ในการดำเนินงานจากศูนย์ฯ สมาชิกทั้งหมด 110 คน ช่วยกันออมคนละ 10 บาทต่อเดือนขึ้นไป จนถึง 100 บาท ปัจจุบันมีเงินประมาณ 58,000 บาท เงินทั้งหมดเป็นเงินของชาวบ้านไม่มีส่วนสมทบจากรัฐหรือศูนย์ฯ ปัญหาที่พบก็คือมีสมาชิกบางราย (3 ราย) ที่ไม่ค่อยประชุมขอถอนหุ้นคืน

นายฮวดมีประสบการณ์การทำงานที่ล้มเหลวในหมู่บ้านคือ การเป็นประธาน “กองทุนสาธิตหมู่บ้าน” :ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ฯ ในระยะ 7 ปีแรกงานสำเร็จลุส่งไปได้ด้วยดี มีเงินปันผล 6 เดือน ได้คนละ 300-400 บาท ต่อมานายฮวดและกรรมการเก่า 3 คนมีภาระต้องไปเลี้ยงวัวนม ได้ลาออกจากกรรมการ ขอให้มีการเลือกคนใหม่แต่ไม่มีใครเอาใจใส่เท่าที่ควรมีของค้างสต็อกประมาณ 8,000 บาท กิจการชะงักไป

- 2.7 บ้านวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว บ้านวังน้ำเย็นเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ 300 ครอบครัว เริ่มทำกิจกรรมกับศูนย์ฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 นายใบ พลเสน เป็นประธานกรรมการเขต 2 กิจกรรมในเขตนี้ได้แก่ ธนาคารข้าวสาร ธนาคารควาย ธนาคารวัว และโครงการปุ๋ย มี

เงินสะสมจากกิจกรรมต่าง ๆ ก้อนแรกประมาณ 40,000 บาท ได้นำมาสร้างศาลาเอนกประสงค์ในหมู่บ้าน เพื่อให้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมทุกอย่างของหมู่บ้าน เช่น จัดประชุม จัดเลือกตั้ง จัดงานมงคล และงานประจำหมู่บ้านต่าง ๆ กิจกรรมที่ทำแล้วเลิกกันไปคือธนาคารควาย ส่วนกิจกรรมที่ยังทำต่อเนื่องคือ "การออมทรัพย์" เริ่มปี พ.ศ.2541 เก็บจากสมาชิก 30 คนคนละ 50 บาทต่อเดือน ปัจจุบันมีเงินออม 20,000 บาท และมีเงินโครงการปุยอีก 20,000 บาท สมาชิก 10 ครอบครัว

- 2.8 ศูนย์จันทบุรี มีการจัดตั้งเครือข่ายกิจกรรมข้ามหมู่บ้านในรูปแบบ "กรรมการเขต" มีทั้งหมด 3 เขต โครงสร้างของกรรมการเขตคือ

หมายเหตุ

- 1) มีการดำเนินงานเป็นกรรมการเขตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยสมาชิกในหมู่บ้านเลือกตั้งตัวแทนหมู่บ้านมาเป็นกรรมการเขต ๆ ร่วมกันเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งประธานและตำแหน่งอื่น ๆ
- 2) เขตมีเงินกองกลางบริหารร่วมกัน เรียกว่า "เงินกองทุนกองทุน" โดยเก็บสมทบจากสมาชิกครอบครัวละ 200 บาทต่อปี(บางเขตอาจมากหรือน้อยกว่านี้ก็ได้แล้วแต่จะกำหนดเอง) และจัดงานต่าง ๆ เพื่อหาเงินมาสมทบ เช่น จัดผ้าป่าข้าว วัดฤ

ประสงค์ของการจัดตั้งเงินกองทุนกองทุนนี้ก็เพื่อให้สมาชิกผู้เป็นทุนการศึกษาให้เด็กและเยาวชน และใช้ในยามเจ็บป่วย ปัจจุบันเขต 2 มีเงินอยู่ประมาณ 70,000 บาท (ใช้เวลาสะสม 5 ปี) มีแผนจะปล่อยให้สมาชิกผู้ในปี พ.ศ.2544

- 2.9) ในตอนท้ายที่ประชุมได้พูดคุยกันต่อในประเด็นเรื่องปัญหาของเกษตรกรโดยภาพรวม คือ ปัญหาราคาพืชผลการเกษตร การเป็นหนี้ธนาคาร ธ.ก.ส. หนี้รายทุน ความพยายามของสมาชิกกลุ่มในการตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นก็เพื่อลดการเป็นหนี้แหล่งทุนดังกล่าวลง ซึ่งยังถือว่าที่เข้าไปแล้วยังเป็นส่วนน้อย แต่มองเห็นว่าทางรัฐมีเงินพัฒนาจากกระทรวงต่าง ๆ มาก รวมถึงเงินงบประมาณองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) แต่ชาวบ้านเสนอขอใช้แก้ไขปัญหาก็ยังไม่ได้ นอกจากสร้างถนน ขุดบ่อน้ำ และอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชาวบ้านต้องการการสนับสนุนจากภายนอกก็คือ เรื่องข้อมูลข่าวสารควรกระจายให้ถึงกลุ่มกิจกรรมแบบนี้ด้วย โดยเฉพาะเรื่องที่มีงบประมาณสนับสนุนจากแหล่งต่าง ๆ ชาวบ้านไม่เคยรู้เรื่องอะไร บางทีก็รู้แต่เฉพาะผู้ใหญ่บ้านที่ไปประชุม

3. ศูนย์ฯ เชียงใหม่

การจัดกลุ่มสหกรณ์ผู้นำชุมชนของศูนย์ฯ เชียงใหม่ต้องแยกทำเป็นกลุ่มเพราะมีลักษณะการทำงานแตกต่างกัน ดังนี้

3.1 ผู้นำเขตป่าเกะญอ

การสหกรณ์จัดขึ้นที่สำนักงานศูนย์ฯ เชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ สรุปผลโดยย่อได้ดังต่อไปนี้ ชาวบ้านเขตป่าเกะญอ มีจำนวนครัวเรือนต่อหนึ่งหมู่บ้านประมาณ 6 หลังคาเรือนไปจนถึง 90 หลังคาเรือน ในอดีตป่าเกะญออยู่อาศัยกันเป็นหย่อมๆ และมีปัญหาข้าวไม่พอกิน ถูกตกเขียวข้าว (10 ถึงเอาคืน 20 ถึง) ศูนย์ฯ ช่วยเหลือการทำโครงการเศรษฐกิจในเขตป่าเกะญอมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 (ธนาคารข้าว ธนาคารวัว ธนาคารควาย แหล่งน้ำ ที่ดิน) โดยการให้กลุ่มยืมเงินเช่นเดียวกับที่อื่น ๆ และในปี พ.ศ.2537 ศูนย์ฯ เริ่มสนับสนุนให้ชุมชนทำกิจกรรมพึ่งตนเอง กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากเข้าร่วมงานกับศูนย์ฯ เชียงใหม่มีดังนี้ เช่น

- 1) ธนาคารวัว / ควาย กิจกรรมธนาคารควายเริ่มในระหว่างปี 2525-2530 ใน 5 หมู่บ้าน ศูนย์ฯ ใช้ทุนสนับสนุนประมาณ 100,000 บาท และเลิกไปแล้ว เพราะมีปัญหาควายเป็นโรคตายง่าย รักษายาก หายป่วย และที่สำคัญคือมีควายเหล็ก (รถไถ) มาทำหน้าทีแทนดีกว่า ต่อมาชาวบ้านเปลี่ยนมาเลี้ยงวัวแทนควายโดยเริ่มเลี้ยงระหว่างปี พ.ศ.2530 – 2538 ใน 8-12 หมู่บ้านในเขต จ.เชียงใหม่และ จ.แม่ฮ่องสอน ใช้ทุนดำเนินการประมาณ 1,100,000 บาท ศูนย์ฯ ร่วมวิเคราะห์กับผู้นำชุมชนว่าการเลี้ยงวัวมีประโยชน์ เพราะ (1)

ทำให้ชาวบ้านสามารถกันที่ไว้เลี้ยงสัตว์ได้ ไม่ต้องถูกโอนเข้าไปเป็นป่าสงวน (2) สามารถขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้ และ (3) สามารถใช้เป็นมรดกให้ลูกหลานได้อีกด้วย แต่ต่อมาภายหลังเมื่อมีการเลี้ยงมากขึ้นก็มีปัญหาเรื่องที่ดิน จึงมีการขายวัวไปมาก ประโยชน์ที่ได้คือหลังจากมีการปันผลแล้ว สมาชิกทุกคนมีวัวเป็นของตัวเองอย่างน้อย 2 ตัว แต่ในที่สุดกิจกรรมธนาคารวัวก็ยุติในปี พ.ศ. 2538

- 2) กองบุญข้าวของเขตป่าเกอะญอ กองบุญข้าวถือเป็นกิจกรรมหลักของเขตป่าเกอะญอ จนมีคำกล่าวทั่วไปว่า “มีข้าวกิน มีเงินใช้” เพราะสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน กองบุญข้าวพัฒนามาจากธนาคารข้าว ชาวบ้านเชื่อว่ากิจกรรมนี้ทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ เห็นได้จากที่ชาวบ้านสามารถขายข้าวเอาเงินไปตั้งร้านค้าสหกรณ์ ซื้ออุปกรณ์เพื่อนำไปบุกเบิกพื้นที่นาและทำประปาภูเขาได้ และได้ร่วมกันทำบุญผ้าป่าข้าวขึ้นเรียกว่า “กองบุญข้าว” เพื่อหารายได้ไปสมทบกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กองทุนสำรองเขต กองทุนระยะยาว เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าบริหารของคณะกรรมการเครือข่ายกองบุญข้าว (กองทุนระยะยาวมีเงินฝากไว้ในธนาคารตั้งแต่ปี 2537 เป็นจำนวนเงิน 400,000 บาท ดอกเบี้ยที่ได้จะคืนกลับไปสมทบกองบุญข้าว) นอกจากนี้กองบุญข้าวยังถูกแบ่งไปช่วยเหลือคนนอกกลุ่มอีก เช่น
 - (1) **ทุนการศึกษา** เป็นเงินบริจาคให้หอพักนักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น โดยที่หอพักนี้กระจายอยู่ในหลายเขต เช่น แม่แจ่ม ชุนยวม แม่โก แม่สะเรียง แม่ปอน แม่แตงและแม่สะ
 - (2) **กองทุนสงเคราะห์แม่หม้าย ลูกกำพร้า** กองทุนนี้ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือข้าว เงิน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย หรือสัตว์เลี้ยงให้แก่แม่หม้าย ลูกกำพร้าและคนที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ตามสภาพเงื่อนไขที่เป็นจริง สำหรับเงินกองทุนก้อนนี้ชาวบ้านได้มาจากกองทุนเพื่อสังคมด้วยส่วนหนึ่ง (SIF)

นอกจากนี้เขตป่าเกอะญอยังมีเงินออมรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นการระดมทุนของชุมชนเอง และบริหารโดยชุมชนอีกเป็นจำนวนไม่น้อย ดังต่อไปนี้

- (1) กองทุนหมุนเวียนที่เกิดจากธนาคารข้าวหมู่บ้าน
- (2) กองทุนหมุนเวียนที่เกิดจาก กองบุญข้าว
- (3) กองทุนสำรองเขต
- (4) กองทุนระยะยาว
- (5) กองทุนการศึกษาตามศูนย์ฯ
- (6) กองทุนสงเคราะห์แม่หม้าย
- (7) กองทุนออมทรัพย์แม่บ้าน

(8) กองทุนร้านค้า

(9) กองทุนระยะยาวแม่บ้าน

3.2 เขตเชียงใหม่ (อำเภอจอมทองและอำเภอพร้าว)

อำเภอจอมทองเป็นเขตพื้นที่ราบ ปัจจุบันเป็นอำเภอที่มีความเจริญเข้าถึงมาก ปัญหาต่าง ๆ ก็มากตามมา เช่น เรื่องยาเสพติด การแข่งขันทางธุรกิจและการเมือง เป็นต้น ศูนย์ฯ เริ่มกิจกรรมสมาชิกศูนย์ฯ มีจำนวน 400 คนจาก 9 ตำบล

- 1) กองทุนข้าวเขตจอมทอง กิจกรรมข้าวเริ่มต้นในระดับหมู่บ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 โดยเริ่มจากประเพณีทานข้าวล้านนา และพัฒนามาเป็นผ้าป่าข้าวในระดับเขตในปี พ.ศ.2531 ข้าวที่ได้นำไปช่วยหมู่บ้านอื่น และคนที่มีปัญหาขาดแคลนข้าวจริงๆ ระยะหลังเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ปลอຍให้ชาวบ้านทำกันเอง 2 ครั้ง ชาวบ้านได้สรุปบทเรียนร่วมกันว่าเขตจอมทองได้ช่วยเหลือกลุ่มอื่นมานานมาแล้วแต่ก็ไม่ได้ช่วยให้กลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือสามารถช่วยตัวเองได้ วิธีการนี้น่าจะไม่ถูกต้องในระยะยาว จึงตกลงหยุดทำกิจกรรมนี้ แต่หันมาเน้นการสร้างความเข้มแข็งภายใน โดยปัจจุบันกองทุนข้าวเขตยังมีข้าวเหลือรวมกันได้ 1,000 ถัง (จากเริ่มต้น 100 ถัง)

2) กองทุนออมทรัพย์เขตอำเภอจอมทอง

กองทุนออมทรัพย์เขตจอมทองเป็นกิจกรรมหลักระดับเขต กองทุนออมทรัพย์มี 2 กองใหญ่ คือ กองทุนออมทรัพย์พ่อบ้าน และกองทุนออมทรัพย์แม่บ้าน เริ่มจากกลุ่มพ่อบ้านทดลองทำกองทุนออมทรัพย์มีระยะเวลา 3 ปี เมื่อถึงกำหนดก็แบ่งเงินคืนสมาชิกหมด ชาวบ้านเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีมีประโยชน์เพราะสามารถปลดหนี้รายทุนเงินกู้ร้อยละ 5 ต่อเดือนได้ ไม่อยากพึ่งพารัฐและอยากพึ่งตนเองเป็นหลัก จึงคิดเริ่มต้นใหม่ในปี พ.ศ.2531 โดยมีกลุ่มแม่บ้านที่มีความเข้าใจการดำเนินงานแล้วจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมของพ่อบ้านขอเริ่มตั้งกองทุนเองบ้างในหมู่บ้านจนสามารถขยายกลุ่มยกขึ้นเป็นออมทรัพย์เขตได้ในปี 2533 จนถึงปัจจุบันเขตจอมทองดำเนินงานเรื่องการออมทรัพย์มานานกว่า 10 ปีแล้ว กลุ่มมีเงินออมรวมในปี พ.ศ. 2542 ประมาณกว่า 1 ล้านบาท จากการออมของสมาชิก 21 กลุ่ม 400 คน (แยกเป็นกลุ่มพ่อบ้าน 15 กลุ่ม-150 คน กลุ่มแม่บ้าน 6 กลุ่ม-250 คน) สมาชิกได้เงินปันผลหุ้นละ 2.5 บาท

ด้านการบริหารงาน กรรมการกองทุนมี 10 คน (พ่อบ้าน 5 คน/แม่บ้าน 5 คน) จัดประชุมสมาชิกกลุ่มย่อยเดือนละ 1 ครั้ง หมุนเวียนไปในแต่ละหมู่บ้าน สมาชิกในกลุ่มย่อยมีการออมคนละ 20-50 บาทต่อเดือน ในระดับเขตกลุ่มจะออมไว้ประมาณ 200 – 300 บาทต่อเดือน กติกาการกู้คิดในอัตราร้อยละ 2 คืนเงินภายใน 1 เดือน การ

ดำเนินงานระยะแรกมีปัญหาเพราะปล่อยกู้ให้บางรายมากเกินไป (60,000 บาท) ทำให้คืนเงินยาก ต้องตามทวง กลุ่มจึงปรับวิธีการบริหารงานใหม่โดยปรับปรุงสัญญาเงินกู้ให้รัดกุมขึ้น ไม่ปล่อยกู้ในวงเงินสูงเกินไปและติดตามเยี่ยมสมาชิกบ่อยขึ้น

3) กองทุนรวมเขตเชียงใหม่ (จอมทองและพร้าว)

ในการประชุมร่วม 3 เขตของศูนย์ฯ เชียงใหม่ เคยมีข้อตกลงที่จะตั้งกองทุนสำรองรวมทุกเขตเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต แต่เขตอื่น ๆ ยังไม่มีความพร้อม จึงยังไม่สามารถดำเนินการได้ ยกเว้นเขตจอมทองและเขตพร้าว ซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน ได้ตกลงใจที่จะตั้ง "กองทุนรวมเขต" ร่วมกันก่อนเพราะสมาชิกมีความพร้อม ผลก็คือปัจจุบันมีเงินกองทุนรวมเขตประมาณ 2.5 แสนบาทฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน บริหารโดยกรรมการ 7 คน (จากเขตจอมทอง 5 คน เขตพร้าว 2 คน) เงินออมนี้ได้มาจากการออมของกองทุนแต่ละเขต ในเขตจอมทองเป็นการออมของกลุ่มพ่อบ้านเดือนละ 5,000 บาท กลุ่มแม่บ้านเดือนละ 500 บาท ในเขตพร้าวเป็นการออมของกลุ่มพ่อบ้านเดือนละ 1,000 บาท เขตยังไม่มีแผนที่จะนำเงินก้อนนี้ไปใช้

3.3 ศูนย์ฯ เชียงใหม่เขต(จังหวัด)พะเยา

ศูนย์ฯ พะเยาแยกตัวออกมาจากศูนย์ฯ เชียงใหม่ในปี พ.ศ.2524 และเริ่มทำกิจกรรมแก้ปัญหาเรื่องข้าวไม่พอกินและปัญหาหนี้สินของชาวบ้านที่ถูกนายทุนตักเยียวข้าว/เงินในอัตราดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 5 -10 ต่อเดือน รวมทั้งการเป็นหนี้ ธ.ก.ส. โดยระยะแรกสนับสนุนการทำกิจกรรมด้านโครงการเศรษฐกิจ เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารวัว ธนาคารควาย แหล่งน้ำ กิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่องและมีพัฒนาการสม่ำเสมอ ได้แก่

1) กองบุญข้าว

สมาชิกศูนย์ฯ เขตพะเยาได้แนวคิดเรื่องการทอดผ้าป่าข้าวของภาคอีสานซึ่งนำมาช่วยภาคอื่น ๆ จัดทำธนาคารข้าวในช่วงภัยแล้งปี 2525 แต่ทางสมาชิกเขตพะเยาได้พิจารณาว่าจุดอ่อนของธนาคารข้าวคือคนจนเข้าร่วมกิจกรรมได้ยาก เพราะไม่มีเวลามาประชุมและมีปัญหาในการคืนข้าว จึงคิดทำเป็น "กองบุญข้าว (เปลือก)" โดยจัดที่วัดหมุ่นเวียนกันไปตามหมู่บ้านของสมาชิกตั้งแต่ พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ที่จะนำข้าวและเงินที่ได้ไปช่วยเหลือกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กองทุนอาหารกลางวัน กองทุนศูนย์พัฒนา กองทุนการศึกษาเยาวชน กองทุนพัฒนาวัด และกองทุนแม่บ้าน เป็นต้น จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ในปีแรกมีจำนวน 150 คน(ได้ข้าวเปลือก 380 ตัง (532 ถัง) ได้เงิน 8,000 บาท) และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี ในปี 2540 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 1,200 คน(ได้ข้าว 400 ตัง (560 ถัง) ได้เงิน 80,000 บาท) กิจกรรมนี้ได้รับ

ความร่วมมืออย่างกว้างขวางจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในและนอกจังหวัดพะเยา

2) สถาบันการเงินชุมชน (ส.จ.ช.)

จุดเริ่มเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2529 จากที่ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้ง “กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์” โดยการออมปีละ 10 บาทต่อครอบครัว จาก 160 ครอบครัว จนกระทั่งในปี พ.ศ.2534 ได้ขยายตัวเป็น “กองทุนเงินกู้ฉุกเฉิน” เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในยามเจ็บป่วย โดยการระดมทุนจากการจัดงานผ้าป่าข้าว ต่อมาในปี พ.ศ.2535 ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ฯ ให้ดำเนินการเป็นทางการโดยเปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันการเงินชุมชนหรือ ส.จ.ช.” มีอาคารสำนักงานตั้งอยู่บนเนื้อที่ที่มีผู้บริจาคให้ 14 ไร่ งบประมาณการก่อสร้างอาคารสำนักงาน ได้มาจากการเขียนโครงการเสนอขอการสนับสนุนจากแหล่งทุนต่างประเทศ (MISEREO) ในปี พ.ศ.2539 โดยมีศูนย์ฯ เชียงใหม่ และชาวบ้านร่วมสมทบ (จากการจัดงานผ้าป่าข้าวเปลือกในปี พ.ศ.2540) คิดเป็นสัดส่วนการร่วมมือกันระหว่างแหล่งทุนศูนย์ฯ และชาวบ้านเป็นร้อยละตามลำดับดังนี้คือ 50:30:20 เงินทุนดำเนินการก้อนแรก ได้มาจากการร่วมมือกันของศูนย์ฯ และชาวบ้านในการจัดงานผ้าป่าข้าว และงานครบรอบ 10 ปีของศูนย์ฯ เขตพะเยา ได้เงินประมาณ 275,000 บาท

วัตถุประสงค์หลักของ ส.จ.ช. คือ ช่วยเหลือสมาชิกให้สามารถกู้ยืมเงินได้สำหรับเป็นสวัสดิการในยามเจ็บป่วยและช่วยการศึกษาของบุตรหลาน รวมทั้งช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน เช่น การประสบอัคคีภัย เป็นต้น

ด้านการบริหารงาน ผู้จัดการคนปัจจุบันทำงานแบบอาสาสมัคร (เพราะถือว่าเป็นกรรมการ 1 ใน 4 ของกลุ่มฌาปนกิจ ซึ่งได้เงินศพละ 80 บาทอยู่แล้ว) มีหน้าที่พิจารณาอนุมัติเงินกู้และดูแลให้คำปรึกษาแก่พนักงาน พนักงานธุรการเป็นลูกหลานสมาชิกศูนย์ฯ ที่ อ.เชียงคำ (ศึกษาจบระดับอนุปริญญาบริหารจากสถาบันราชภัฏเชียงราย และมีแผนศึกษาต่อภาคค่ำอีก 2 ปีให้ได้ปริญญาตรีด้านคอมพิวเตอร์) งบประมาณค่าใช้จ่ายภายในสำนักงานกำหนดไว้ไม่เกินเดือนละ 1,500 บาท (รวมเงินเดือนพนักงาน 1 คน อีก 1 คนได้รับเงินสนับสนุนจากทุนต่างประเทศ) ในการบริหารงานช่วงแรก เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ 1 คน ร่วมเป็นกรรมการด้วย

ส.จ.ช. มีรายได้หลักจากดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยที่สมาชิกกู้ยืม ระเบียบการให้กู้คือ กำหนดเวลาในการกู้ 4 เดือน (120 วัน) โดยจะเริ่มคิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือนในเดือนที่ 3 และ 4 แต่ถ้าส่งเงินคืนช้าจะถูกปรับในอัตราร้อยละ 50 สตางค์ วงเงินการให้กู้มี 2 ประเภทคือ (1) สำหรับกรณีเจ็บป่วย ให้กู้ได้ระหว่าง 500 – 3000 บาทต่อ 1 ครั้ง (2) สำหรับการศึกษาแบ่งเป็นระดับประถมศึกษา กู้ได้ไม่เกิน 1,500 บาทต่อเทอม /

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทุ้ได้ไม่เกิน 2,000 บาทต่อเทอม / ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทุ้ได้ไม่เกิน 3,000 บาทต่อเทอม

ปัญหาในการดำเนินงาน เช่น สมาชิกที่เข้าใหม่ยังไม่เข้าใจหลักการดำเนินงานของ ส.ง.ช. อย่างแท้จริง จึงหวังแต่ทุ้เงินอย่างเดียว ซึ่งเป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะต้องจัดอบรมให้เข้าใจ และในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2541-2542 สมาชิกมีความสามารถคืนเงินน้อยลง มีคนติดค้างประมาณร้อยละ 7 และ 20 ตามลำดับ แต่ก็สามารถติดตามทวงคืนได้แม้จะต้องใช้เวลา

4. ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ

กิจกรรมของศูนย์ฯ กรุงเทพฯ แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชนบทและฝ่ายเมือง

4.1 งานฝ่ายชุมชนเมือง

ได้แก่การทำงานกับชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ชุมชนเมือง 2 คนและสังเกตการณ์การประชุมของกรรมการเครือข่ายเขตหนองแขม และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพชรเกษม 108 สรุปผลได้โดยย่อดังนี้

1) ชุมชนคลองเตย

มีประชากรประมาณ 1 แสนคน แบ่งเป็นชุมชนได้ประมาณ 45 ชุมชน เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ได้แบ่งพื้นที่ทำงานของชุมชนต่าง ๆ เป็น 2 เขตใหญ่ ๆ คือ เขต 1 เป็นเขตคนยากจนที่อพยพมาจากภาคอีสานทั้งชั่วคราวและถาวร เขต 2 เป็นกลุ่มคนมีเงิน เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เพิ่งเข้ามาทำงานด้านนี้ได้ประมาณ 2 ปี กลุ่มเป้าหมายคือคณะกรรมการชุมชน โดยเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยง เน้นการดึงทรัพยากรภายในมาใช้ประโยชน์ และการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและองค์กรเอกชน ในปีที่ผ่านมา (2542) เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ และกรรมการชุมชนได้ประสานงานดึงงบประมาณจากแหล่งทุนภายนอกมาสมทบการดำเนินงาน เช่น ได้ทุนจาก SIF มาทำโครงการเรื่องผู้สูงอายุประมาณ 2 ล้านบาท นอกจากนั้นได้เงินจากบริษัทเอกชนบริจาคสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น LOXLEY บริจาค 20,000 บาท บริษัทการบินไทยบริจาค 20,000 บาท บริษัท R.S.Promotion สนับสนุนกิจกรรมเยาวชน ส.ย.ช. มีเงินให้เปล่าปีละประมาณ 29,000 บาท เป็นต้น ศูนย์ฯ ไม่เน้นช่วยเหลือด้านการเงิน แต่ช่วยประสานแหล่งทุนและประสานงานให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เช่น

- กิจกรรมผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2541 โดยจัดงานผู้สูงอายุในวันสำคัญ ๆ เช่น วันแม่ วันสงกรานต์ ให้ลูกหลานมารดน้ำคำหัวและขอพรให้ เป็นต้น

-โครงการอบรมเยาวชน โดยร่วมมือกับผู้นำชุมชนจัดงานวันเด็ก และร่วมมือกับสภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชน (ส.ย.ช.) และหน่วยงาน ป.ป.ส. จัดอบรมความรู้เรื่องยาเสพติด เป็นต้น

-กลุ่มสตรีอาสา ช่วยเหลือกิจกรรมผู้สูงอายุและการตั้งกลุ่มอาชีพสตรี

-นอกจากนี้ยังมีแผนงานโครงการอื่น ๆ อีก เช่น ร่วมมือกับธนาคารออมสินทำโครงการ "วัฒนธรรมการออม" หรือ "ธนาคารโรงเรียน" โดยกลุ่มเป้าหมายคือ เด็ก เยาวชน นิสิต นักศึกษา และร่วมมือกับสำนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตทำ "โครงการห้องสีเขียว" เพื่ออนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ เป็นต้น

ข้อสังเกตของเจ้าหน้าที่ในการทำงานในพื้นที่ชุมชนแออัด คือมีหลายหน่วยงานเข้าไปดำเนินงาน แต่ไม่ค่อยประสานงานกัน อุปสรรคที่สำคัญในการทำงานคือ

- (1) ชาวบ้านยังเคยชินกับการสงเคราะห์รูปแบบเก่า
- (2) ข้าราชการมุ่งแต่ผลงานของตัวเองมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
- (3) พระสงฆ์ทางศาสนาพุทธยังหวาดระแวงที่จะเข้ามาร่วมงานกับกิจกรรมที่ศูนย์ฯ จัดร่วมกับชุมชน

2) ชุมชนหนองแขม

กรรมการเครือข่ายหนองแขมเป็นตัวแทนสมาชิกจากชุมชนแออัด 10 ชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ชักชวนให้มาร่วมกันทำงาน ซึ่งงานที่ทำในปัจจุบันเกิดจากความร่วมมือของ SIF และสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง โดยการประสานงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ สนับสนุนและช่วยเหลือเครือข่ายให้สามารถเขียนโครงการขอทุนสนับสนุนจาก SIF (เมนู 5)

ชุมชนเขตหนองแขมรวมมี 52 ชุมชน แต่ละชุมชนมีประมาณ 40 หลังคาเรือนไปจนถึง 2,000 หลังคาเรือน อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่เขต เฉพาะชุมชนเพชรเกษม 108 มี 40 หลังคาเรือน 100 กว่าครอบครัว ชุมชนนี้ก่อตั้งมานานกว่า 10 ปี มีกรรมการ 11 คน ศูนย์ฯ เข้ามาทำงานนานกว่า 6-7 ปีแล้ว โดยเริ่มจากกิจกรรมเยาวชนด้านยาเสพติด จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมอาชีพ แต่ศูนย์ฯ ไม่มีเงินช่วย แต่ช่วยเขียนโครงการและประสานงานกับหน่วยงานอื่นให้ เช่น ได้เงินจาก SIF (เมนู 5) ในปี 2543 สำหรับ 3 โครงการ คือ โครงการทุนการศึกษาเยาวชน (6 คน) ส่งเสริมอาชีพแม่บ้าน (8 ราย) โครงการผู้สูงอายุ (6 คน)

กรรมการเครือข่ายหนองแขม เกิดจากการรวมตัวของ 11 ชุมชน แต่ละชุมชนมีกรรมการบริหารประมาณ 7-15 คน กรรมการเครือข่ายมีประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้งโดยเวียนจัดไปตามชุมชนต่าง ๆ กรรมการทุกคนมีวาระ 2 ปี ก่อนหน้าที่ศูนย์ฯ จะเข้ามาทำงานชุมชนไม่ค่อยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางราชการ ที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ ต่างคนต่างอยู่ แต่หลังจากทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ได้งบประมาณสนับสนุนจาก SIF แม่น้ำบ้านได้รวมกลุ่มกันทำงาน มีปัญหาอะไรได้ปรึกษาร่วมกัน

นอกจากนี้เครือข่ายยังได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองให้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ปัจจุบันมีเงินออมประมาณ 30,000 บาท และปล่อยให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ (นักเรียน 50 สตางค์ ผู้ใหญ่ 1 บาท) ระยะเวลาการกู้ 1 ปี จ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน กิจกรรมเหล่านี้อยู่ภายใต้การติดตามของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ เช่นกัน

ข้อเสนอของกรรมการเครือข่ายต่อปัญหาการดำเนินงานคือ กรรมการทุกคนมาทำงานแบบอาสาสมัคร ไม่มีเบี้ยเลี้ยง (ยกเว้นประธานและเลขานุการ ได้เบี้ยเลี้ยงจากเขตคนละ 200 บาทต่อเดือน) ต้องการให้มีสวัสดิการสำหรับกรรมการเพื่อเป็นกำลังใจในการทำงาน และต้องการให้มีกระบวนการความรู้ด้านอาชีพแก่สมาชิก

ข้อสังเกตของผู้วิจัยจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมกรรมการเครือข่ายครั้งนี้คือ กิจกรรมของ SIF เป็นกิจกรรมที่มีวงเงินขนาดใหญ่สำหรับชุมชนที่ยังไม่มีการบริหารจัดการทางการเงินที่ดีพอ อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการฝึกให้ชุมชนมาทำงานร่วมกัน แม้จะสร้างความเครียดให้เกิดขึ้นได้อย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่ควรได้รับการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ที่เลี้ยง ในอีกด้านหนึ่งทำให้เห็นว่ากรรมการทุกคนต่างช่วยกันดูแลรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างเต็มที่

4.2 งานฝ่ายชุมชนบท

ศูนย์ฯให้การช่วยเหลือชาวบ้านเช่นเดียวกับศูนย์ฯ อื่น ๆ ในการทำโครงการเศรษฐกิจ เช่น การจัดตั้งธนาคารวัว ธนาคารควาย ธนาคารข้าว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก็เริ่มเปลี่ยนไป ผู้วิจัยได้ไปพูดคุยกับอาสาสมัครและกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ของตำบลบ้านรุน อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมที่ทำในปัจจุบัน คือการตั้งกลุ่มทำนา ซึ่งพัฒนามาจากกลุ่มออมทรัพย์ เนื่องจากสมาชิกต้องการเงินลงทุนในการทำนา มีทุนหมุนเวียนประมาณ 2 แสนบาท กลุ่มมีกิจกรรมช่วยเหลือสังคมด้วย เช่น ช่วยจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นให้วัด ช่วยทุนการศึกษานักเรียน ช่วยให้ทุนแก่ผู้สูงอายุและเด็กพิการ เป็นต้น แต่ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ สมาชิกบางรายไม่สามารถคืนเงินกลุ่มได้ตามกำหนด แต่กรรมการยังสามารถติดตามแก้ปัญหาเองได้ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะในเขตนี้มีอาสาสมัครที่เป็นครูในท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมติดตามอย่างสม่ำเสมอ และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน มีผู้อาวุโสที่สมาชิกให้ความนับถือเป็นประธานกลุ่มด้วย

5. ศูนย์ฯ ราชบุรี

เขตพื้นที่ที่ไปสัมภาษณ์อยู่ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่เป็นประชากรที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มคนอีสานที่อพยพไปทำกินอยู่ในแถบนี้อย่างถาวร และกลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานกว่า 100 ปีแล้ว การประกอบอาชีพในระยะแรกของชาวบ้านคือการหาของป่า และตัดไม้ แต่ภายหลังเมื่อศูนย์ฯ เข้าไปช่วยเหลือ ได้ส่งเสริมให้มีการรักษาสภาพป่าไว้ และส่งเสริมกิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น การปลูกพืชสมุนไพร การทำเกษตรปลอดสารพิษ และการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น หมู่บ้านที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ได้แก่

5.1) บ้านหาดแตง กิจกรรมที่ศูนย์ฯ ส่งเสริม ได้แก่

- การให้ชาวบ้านยืมเงินตั้ง “ร้านค้าสหกรณ์” ใช้ทุนประมาณ 6 หมื่นบาท เพื่อขายปุ๋ย และยาฆ่าแมลง แต่ต่อมามีปัญหาภัยแล้งสมาชิกทำการผลิตไม่ได้ผล(ปลูกพริก) ทำให้ความสามารถคืนเงินน้อยลง คือได้คืนประมาณ 2 หมื่นบาทเท่านั้น
- ปี พ.ศ.2534 ศูนย์ฯ แนะนำให้ตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์” มีสมาชิกเริ่มต้น 7 คน หุ้นละ 20 บาท ต้องฝากทุกเดือน ปีแรก ได้เงิน 560 บาท หลังจากเก็บได้ 3 ปีจึงเริ่มปล่อยกู้ คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 ถ้าเกินกำหนด 3 เดือนปรับเพิ่มเป็นร้อยละ 10 ปัจจุบันมีสมาชิก 42 คน จาก 20 ครอบครัว ปีที่ 4 เริ่มปันผลได้
- ปี พ.ศ.2538 มีการจัดตั้ง “กองทุนฉุกเฉิน” โดยได้เงินจากการให้สมาชิกเช่าที่ดินที่มีผู้บริจาคให้ทำไร่รวม โดยเก็บค่าเช่าไร่ละ 100 บาทต่อปี นำเงินมาให้สมาชิกกู้ ระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน วงเงินไม่เกิน 3,000 บาท มีค่าธรรมเนียมแรกเข้าเป็นสมาชิก ร้อยละ 30 บาท การกู้ต้องมีสมาชิกค้ำประกัน 2 คน ศูนย์ฯ ได้พากรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านหาดแตงไปเข้ารับการฝึกอบรมดูงานเครดิตยูเนียนที่บางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม ผลจากการดำเนินงานทำให้สมาชิกเห็นประโยชน์ จึงมีหมู่บ้านอื่น ๆ อยากทำตามบ้าง ทำให้กิจกรรมการออมทรัพย์ขยายไปที่หมู่ 6 หมู่ 2 และหมู่ 1 ตามลำดับ

5.2) บ้านแม่กระบุง(หมู่ 2) มีประชากร 328 คนจาก 67 หลังคาเรือน เป็นชาวกระเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธ อาชีพหลักคือ ปลูกข้าวไร่(หมุนเวียน) ปลูกข้าวโพด พริก ฝรั่ง ฝ้าย และไม้ผลหลายชนิด หมู่บ้านนี้ก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ.2327 ปัจจุบันพื้นที่แถบนี้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตามประกาศพระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2524 ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน จากเดิมเคยออกไปหาของป่า ก็ต้องเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนมาประกอบอาชีพการปลูกพืชหมุนเวียนแทน เพราะต้องทำในพื้นที่ที่จำกัด เนื่องจากทางราชการไม่อนุญาตให้บุกรุกป่าเพิ่มอีก ทางอำเภอ (พัฒนาชุมชน) เคยเข้ามาช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฉาบปูนกิจ โครง

การ กขคจ. กลุ่มเยาวชน(ชาวบ้านเสนอขอตัวเอง) และตั้งกลุ่มประชาคมเพื่อตรวจสอบงานของ อ.บ.ต. (มีสมาชิก 30 คน)

ศูนย์ฯ ราชบุรีเริ่มเข้ามาช่วยเหลือในปี พ.ศ. 2540 (ชาวบ้านบอกว่าทางราชการติดบ่วงช่วยเหลือลงเพราะอยากให้ย้ายออกไป แต่ชาวบ้านไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน) กิจกรรมที่ส่งเสริม คือ

(1) กลุ่มออมทรัพย์ (2540) เดิมชาวบ้านมีปัญหาเงินกู้เป็นหนี้รายวันต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อเดือน ต้องคืนเงินภายใน 1 ปี โดยการขายผลผลิตได้ในราคาต่ำกว่าตลาด แต่ถ้ามีปัญหาภัยแล้งผลผลิตไม่ดี คืนเงินไม่ครบจำนวนก็ต้องใช้หนี้ทบต้นทบดอกในปีต่อไป สมาชิกบางรายเป็นหนี้ถึง 50,000 บาท ดังนั้นสมาชิกจึงคาดหวังว่าการตั้งกลุ่มออมทรัพย์จะเป็นการช่วยลดปัญหาให้สมาชิกได้ โดยศูนย์ฯ เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ เงินทุนทั้งหมดมาจากชาวบ้าน มีผลการดำเนินงานคือ

- สมาชิกเริ่มต้นมี 27 คน โดยออกค่าหุ้นคนละ 20 บาทและต้องนำฝากกลุ่มทุกเดือน เมื่อสมาชิกฝากครบ 1 ปี จึงปล่อยให้กู้
- อัตราการกู้ คือ กู้ได้ในวงเงินไม่เกินคนละ 3,000 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน ให้กู้ภายในเวลา 3 เดือน (ขยายเวลาคืนเงินให้ไม่เกิน 15 วันหลังครบกำหนดเวลา) สมาชิกสามารถกู้ฉุกเฉินได้โดยให้เวลากู้ 1 เดือน ไม่มีดอกเบี้ย แต่ถ้าเกินก็คิดดอกเบี้ยในอัตราปกติ
- การบริหารงานกลุ่ม มีการตั้งประธาน รองประธาน เลขานุ(บันทึกการประชุม) เสรฐัญญิก(ทำบัญชี) กรรมการตรวจสอบ ดูบัญชีการคืนเงินกู้สมาชิก (3 คน) กรรมการส่งเสริม(หาสมาชิก)ประชาสัมพันธ์(3 คน) และกรรมการฝ่ายเงินกู้มีหน้าที่อนุมัติวงเงินกู้ของสมาชิก (3 คน)

ผลการดำเนินงานเป็นที่พอใจของสมาชิก กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2542 กลุ่มได้ดอกเบี้ยเงินกู้ 5,894 บาท สามารถปันผลให้สมาชิกได้ 3,895 บาท (สมาชิกได้หุ้นละ 1.50 บาท) ในปี พ.ศ.2543 สมาชิกสมัครเพิ่มเข้ามาเป็น 68 คนจาก 50 ครอบครัว มีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 89,000 บาท แต่สิ่งที่สมาชิกเรียกร้องให้ศูนย์ฯ ช่วยก็คือเรื่องการอบรมความรู้ในการทำบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่ม

(2) ธนาคารข้าว (2543) โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านสามารถปลูกข้าวพอกินตลอดปี(ครอบครัวละ 10-50 ถัง) แต่มีชาวบ้านบางรายที่มีปัญหา ศูนย์ฯ ช่วยให้คำแนะนำโดยการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยงที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง "ข้าว" ธนาคารข้าวเริ่มก่อตั้งในเดือนมีนาคม 2543 มีสมาชิกเริ่มต้น 10 ครอบครัว ออกค่าหุ้นรายละ 5 ถัง (ปัจจุบันมี 85 ถัง) เริ่มปล่อยกู้ไปให้สมาชิก 5 ราย กติกา คือ กู้ 20 ถังเอาดอกเบี้ย 2 ถัง มีกรรมการบริหาร 5 คน อย่างไรก็ตามกลุ่มนี้ยังไม่มีปัญหาเพราะเพิ่งเริ่มต้น

(3) กลุ่มสมุนไพร (2543) เริ่มในเดือนพฤษภาคม 2543 มีสมาชิก 12 คน เหตุผลที่ตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมาเพราะชาวบ้านสำรวจดูว่าภูมิปัญญาในหมู่บ้านของตนมีอะไรบ้างที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ และพบว่าชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องสมุนไพรมานานแล้วเพราะอยู่กับป่ามาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ จึงอยากรวบรวมความรู้เหล่านี้ไว้ไม่ให้สูญหาย โดยตกลงหาพื้นที่ทำแปลงรวม 2 งาน สำหรับทำแปลงเพาะชำสมุนไพร ศูนย์ฯ ช่วยให้งบสร้างโรงเพาะชำเป็นเงิน 5,000 บาท ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงาน (เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากสมุนไพรแล้ว กลุ่มแม่บ้านก็คิดวางแผนที่จะฟื้นฟูเรื่องการทอผ้าพื้นเมืองด้วยเช่นกัน ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านมีสมาชิก 15 คน มีเงินออม 9,600 บาท)

และสุดท้ายชาวบ้านได้ช่วยกันระดมความคิดเห็นถึงสิ่งที่ต้องการปรับปรุงการทำกิจกรรมในหมู่บ้านดังนี้ คือ

- (1) ต้องการมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการที่ดินทำกินในพื้นที่ที่จำกัด และการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพดิน
- (2) ต้องการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม (การทอผ้าพื้นเมือง)
- (3) อยากมีสหกรณ์ร้านค้าชุมชน เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรและจากการทำอาชีพเสริมมาขายให้นักท่องเที่ยว
- (4) ต้องการมีความรู้ในเรื่องการจัดการสหกรณ์ร้านค้า
- (5) อยากได้งบประมาณก่อสร้างอาคารร้านค้า

6. สำนักเลขาธิการ

6.1 สรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ มีดังนี้

สำนักเลขาธิการ มีส่วนในการผลักดันและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับงานของศูนย์ฯ ต่าง ๆ มาก โดยมีเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ของศูนย์ฯ เป็นกลุ่มเป้าหมาย เช่น จัดให้มีการอบรมความรู้ให้แก่ผู้นำชาวบ้านเรื่องการทำงานด้านสตรี (Gender) การฝึกอบรมการเป็นผู้นำกิจกรรม การอบรมด้านการจัดทำบัญชีและรายงานการเงิน และการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตร เป็นต้น โดยเฉพาะด้านการเกษตรได้จัดให้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้นำเกษตรกรระดับภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ จนสามารถยกระดับการทำงานเป็นเครือข่ายแบ่งกิจกรรมได้ ดังนี้

1) กิจกรรมเกษตรระดับภาค

เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เป็นกิจกรรมที่พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง คือ การจัดสัมมนาและทอดผ้าป่าร่วมกันปีละ 1 ครั้ง โดยหลายศูนย์ฯ ร่วมกันจัด เน้นพื้นที่ที่มีลักษณะปัญหาและความต้องการใกล้เคียงกัน มีทั้งหมด 3 ภาค ได้แก่

- 1.1) ภาคที่หนึ่ง (อีสาน) ได้แก่ ศูนย์ฯ นครราชสีมา / ศูนย์ฯ ท่าแร่-สกลนคร / ศูนย์ฯ อุบล และศูนย์ฯ อุดร
- 1.2) ภาคที่สอง ได้แก่ ศูนย์ฯ จันทบุรี / ศูนย์ฯ ราชบุรี / ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ / ศูนย์ฯ สุราษฎร์ฯ และศูนย์ฯ นครสวรรค์
- 1.4) ภาคที่สาม(เหนือ) ได้แก่ เชียงใหม่เขตบดอยและพื้นราบ / พะเยาเขตบดอยและพื้นราบ

2) กิจกรรมระดับชาติ

เริ่มในปี พ.ศ.2542 โดยสำนักเลขาธิการ เป็นผู้จัดทำงบประมาณและประสานงาน โดยมอบหมายให้ศูนย์ฯ คัดเลือกผู้แทนเกษตรกรไปเข้าร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้และรับการอบรมเพิ่มเติมเรื่องเกษตรยั่งยืน ปีละ 1 ครั้ง โดยคัดเลือกไปศูนย์ฯ ละ 5 คน (เลือกจากตัวแทนภาคคนเก่า 5 คน คนใหม่ 5 คน เพื่อเตรียมสืบทอดบุคลากร)

3) กิจกรรมระดับนานาชาติ

โดยการสนับสนุนจากองค์กรทุนและการประสานงานของสำนักเลขาธิการ ผู้นำเกษตรกรจะถูกคัดเลือกจากศูนย์ฯ ให้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศ 2 ปีต่อ 1 ครั้ง

6.2 สัมภาษณ์เลขาธิการสภาคหาลิกฯ

1) บทบาทของสำนักเลขาธิการ สำนักเลขาธิการ มีบทบาทเป็นตัวจักรที่กระตุ้นให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปตามนโยบาย ภาระกิจหลักคือ

- 1.1) Animation คือการให้แรงบันดาลใจให้ดำเนินการตามคำสอนของศาสนา แก่บุคลากรของศูนย์สังคมพัฒนาและองค์กรสมาชิก โดยเน้นด้านคุณธรรม นอกเหนือจากการให้ความรู้ด้านเทคนิค และแนวทางการปฏิบัติ
- 1.2) Coordinator เป็นหน่วยงานที่ประสานงานทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร
- 1.3) Representation เป็นตัวแทนในการติดต่อประสานงานทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
- 1.4) Promotion ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แนวคิดและแนวทางการทำงานพัฒนาสังคมไปสู่สาธารณะ

2) กิจกรรมเด่น ๆ ที่สำนักเลขาธิการ ดำเนินการในปัจจุบันมีหลายอย่าง อาทิเช่น

2.1) โครงการรณรงค์จิตตารมณ์มหาพรต จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี หมายถึงการใช้คำสอนทางศาสนาคริสต์ที่เน้นต่อสังคม เพื่อให้คนมีสำนึกถึงการช่วยเหลือ เสียสละ แบ่งปันแก่สังคม และผู้ที่ด้อยกว่าทั่วโลก โดยมีหัวข้อที่ใช้รณรงค์ซึ่งเกิดจากการนำข้อมูลที่ได้จากการชี้แนะของพระสันตะปาปา การติดตามดูคำแถลงเกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกจากองค์การสหประชาชาติ (UN) ประกอบกับการประเมินสถานการณ์ด้านสังคมของประเทศไทย การรณรงค์นี้จัดให้มีขึ้นใน 2 รูปแบบ คือ

2.1.1) เดิมจัดขึ้นในช่วงเทศกาลก่อนวันอีสเตอร์ (Easter Day) 40 วัน กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนที่มาโบสถ์ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีสำนึกถึงการเสียสละ แบ่งปันสิ่งที่ตนมีอยู่ไปช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสกว่า โดยการจัดให้มีกล่องรับบริจาคตามกำลังศรัทธา เงินที่ได้จะนำไปใช้ดังนี้ คือ 60 % เก็บไว้ในส่วนของสังฆมณฑล (ในส่วนนี้จะถูกจัดสรรต่อไปให้ศูนย์สังคมพัฒนา 30 % และทำกิจกรรมช่วยเหลืองานสังคมทั่วไปอีก 30 %) อีก 40 % ส่งไปให้สภาคาทอลิกฯ (ส่วนกลาง)

2.1.2) ปัจจุบันขยายการรณรงค์ไปนอกเทศกาล คือ สามารถทำได้ก่อนวันคริสต์มาส ประมาณ 2-4 สัปดาห์ (เดือนพฤศจิกายน) ในบางศูนย์ฯ อาจขยายทำตลอดปีก็ได้ กลุ่มเป้าหมายคือ บุคลากรในโรงเรียน (ครู นักเรียนและผู้ปกครอง)

2.2) การจัดอบรมบุคลากร ผู้สืบทอดการทำงานแนวทางพัฒนาสังคม เรียกว่า PRISA (Priest & Religion Institution for Social Action) จะจัดให้มีขึ้นทุกปี ระยะเวลาในการจัดอบรม 1 ครั้งใช้เวลา 1 สัปดาห์ เน้นหนักให้เกิดความเข้าใจในทางปฏิบัติ โดยการจัดโครงการสัมผัสชีวิต (Exposure Immersion) คือการพาไปสัมผัสสภาพชีวิตที่เป็นจริงของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ คนจนเมืองและคนจนชนบท เกษตรกร ชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาส คนชรา คนพิการ เป็นต้น และเมื่อกลับมาแล้วก็จัดให้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์กัน (Reflection) เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงภาระกิจของศูนย์สังคมพัฒนา ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นบาทหลวงที่แต่ละสังฆมณฑลส่งเข้ามาเพื่อเตรียมคนรับช่วงงานต่อ

2.3) การจัดอบรมผู้อำนวยการศูนย์สังคมพัฒนาคนใหม่ จัดขึ้นตามสภาพความต้องการ อาจจะมี 1 ครั้ง หรือ 2 ปีต่อครั้ง การอบรมครั้งหนึ่งประมาณ 3 วัน

2.4) การจัดอบรมตามสภาพปัญหาและความต้องการของศูนย์สังคมพัฒนาและองค์กรสมาชิก โดยการสนับสนุนของฝ่ายวิชาการด้านงานเกษตร งานสตรี งานโครงการพัฒนา และงานสารสนเทศ

2.5) การจัดอบรม Staff in Training เป็นการจัดประชุมทบทวนประสบการณ์การทำงานร่วมกัน (Reflection) ระหว่างสำนักเลขาฯ และศูนย์ฯ โดยมีผู้บริหารเข้าร่วมด้วยการประชุม จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง (มกราคมและกรกฎาคม) ครั้งละ 5 วัน เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ในปี 2542 เริ่มจัด Staff in training สัญจร เพื่อตอบสนองความต้องการของศูนย์ฯ ที่มีปัญหาเร่งด่วน โดยจัดในพื้นที่เขตงานของศูนย์ฯ ในกรณีนี้ ศูนย์ฯ ช่างเคียงที่มีปัญหาล้ำก้นอาจเข้าร่วมด้วย

3) การพิจารณาศักยภาพการบริหารทุนขององค์กร

- 3.1) แหล่งทุน ในอดีตถือเป็นจุดแข็ง เพราะสมาคมทอลิกซ์ ได้รับเงินสนับสนุนจากเงินมหาพรต ซึ่งส่งมาจากทั่วโลก แต่ในปัจจุบันถือเป็นจุดอ่อน เพราะแหล่งทุนมีแผนหยุดให้ทุนภายในสิ้นปี 2000 อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมการต้องรอเงินช่วยเหลือจากภายนอกเป็นจุดอ่อนเพราะต้องขึ้นต่อ
- 3.2) วิสัยทัศน์ขององค์กร ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเน้นพัฒนาคนครบทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ วัฒนธรรม สังคมและการเมือง โดยเน้นให้รู้จักการเสียสละ แบ่งปัน ตามหลักศาสนา (Love and Mercy) ซึ่งถือเป็นจุดแข็ง โดยเฉพาะการมีกลุ่ม SAT (Social Action Theory) เป็นกลุ่ม Think Tank ที่คอยดูแลทิศทางในด้านนี้โดยตรง แต่จุดอ่อนก็คือสังคมมองว่าเป็นศาสนาของต่างชาติ กลัวถูกเปลี่ยนศาสนา
- 3.3) แนวทางการดำเนินงาน มีจุดแข็งคือการใช้กิจกรรมอ้อมทรัพย์ แบบเครดิตยูเนียนเป็นเครื่องมือ (Instrument) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และกระจายอำนาจให้โอกาสท้องถิ่นในการดำเนินงานได้อย่างอิสระ มีสำนักเลขาฯ เป็นที่ปรึกษาและเป็นเพื่อน จุดอ่อนคือ การกระจายอำนาจมากทำให้เกิดตามงานไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดช่องว่างที่ไม่เข้าใจได้ และการเน้นการสร้างผู้นำที่มีสำนึกการเสียสละ ทำได้ยาก ใช้เวลา
- 3.4) กลุ่มเป้าหมาย คือคนจนและด้อยโอกาส จุดแข็งคือ กลุ่มเป้าหมายกว้าง กระจายทุกกลุ่ม กลุ่มคนเหล่านี้เมื่อมีสำนึกแล้วจะทำงานได้ดีเพื่อช่วยเหลือคนอื่นต่อไป จุดอ่อนคือ คนจนมักมีการศึกษาน้อย สุขภาพไม่ดี มีความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมได้น้อยกว่าคนมีฐานะดี
- 3.5) กลไกการประสานงานระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีจุดแข็งคือมีการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จุดอ่อนคือ งานด้านเอกสารข้อมูลยังอ่อน การจัดทำเอกสารรายงานมีน้อย
- 3.6) รูปแบบการใช้ทุน ในอดีตเน้นการให้เปล่า และให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ แต่ไม่มีระบบการติดตามเข้มงวด ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าศูนย์สังคมพัฒนา เป็นนายทุนใหญ่ ไม่คิดคืนเงินยืม ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการให้ยืมหรือให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ แต่เน้นกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชนก่อน และให้อำนาจชุมชนในการติดตามหนี้สินเอง โดยอิงแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิด "กองทุนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองในระยะยาว" และทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างแท้จริง

4) สรุปการบริหารทุนให้เกิดประสิทธิภาพตามแนวคิดของบาทหลวงวิชาญ กิจเจริญ คือ

4.1) การปลูกจิตสำนึกของผู้ปฏิบัติงาน

ควรให้การศึกษาเรื่องการพัฒนาคนให้ครบถ้วนทุกมิติตามคำสอนทางศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นศาสนาใดก็ตาม ถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด สำหรับสมาชิกทอลิกฯ กลุ่มเป้าหมายแรกคือ พระ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาสังคม โดยจัดทำโครงการสืบทอดและพัฒนาบุคลากรทุกระดับ เช่น พระจะเข้ารับการอบรม PRISA และเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรมในโครงการ Staff In-training ปีละ 2 ครั้ง ทั้งนี้มีการจัดทำเอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง

(1) “การเข้าใจสังคม คู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักพัฒนาสังคม” 1 ชุด (กาญจนา แก้วเทพ, 2532)

(2) “เครื่องมือการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน” 16 ชุด (กาญจนา แก้วเทพ, 2530)

นอกจากนี้ก็มีการจัดประชุมภายในแต่ละหน่วยงานเดือนละ 1 ครั้ง และจัดประชุมระดับชาติ ปีละ 1 ครั้ง

4.2) การปลูกจิตสำนึกประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

ควรให้เวลาในการเตรียมความคิดของประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของตน ซึ่งการที่จะทำเช่นนั้นได้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ต้องเข้าไปศึกษาชุมชน ให้รู้เขา รู้เรา กระตุ้นให้พวกเขาพูดถึงปัญหาของตัวเอง ผูกการคิด วิเคราะห์ปัญหาของตน รู้ทันกลไกของสังคม สามารถเขียนโครงการขึ้นเองได้ โดยที่ศูนย์ฯ ทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงเท่านั้น

4.3) การสร้างผู้นำ

การสร้างผู้นำในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มกิจกรรม ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ให้สมาชิกกลุ่มและทำหน้าที่บริหารทุนกลุ่มให้คงอยู่และงอกเงยยิ่งขึ้นเป็นสิ่งที่จำเป็น และเมื่อหลาย ๆ กลุ่มมีความสัมพันธ์ข้ามหมู่บ้านทำให้เกิดรูปแบบของคณะกรรมการ เขต ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกในส่วนที่กรรมการระดับกลุ่มทำไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีผลประโยชน์เกี่ยวกับเงินเข้ามาเกี่ยวข้องก็อาจมีช่องว่างให้เกิดการคอร์รัปชันในผู้นำบางคน ดังนั้นจึงต้องสร้างเวทีให้สมาชิกสามารถตรวจสอบกรรมการได้อีกทางหนึ่งด้วย เช่น การตั้งกรรมการตรวจสอบ เป็นต้น

4.4) การระดมทุนภายใน

การระดมทุนภายในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกลุ่ม ทุนจากภายนอกเป็นเพียงส่วนเสริม ศูนย์ฯ มีบทเรียนในอดีตว่าถ้าขยายกลุ่มเร็วไปโดยศูนย์ฯ เป็นผู้ให้ทุนฝ่ายเดียว เช่น ให้ทุนไปตั้งกลุ่มข้าว กลุ่มควาย ร้านค้าสหกรณ์ไปพร้อม ๆ กัน สมาชิกจะไม่รู้สึกเป็นเจ้าของ ไม่รับผิดชอบต่อการแบ่งหน้าที่ ไม่สนใจติดตาม

ผล และในที่สุดกลุ่มก็ล้ม การแก้ไขก็คือสมาชิกจะต้องมีส่วนในการออกทุนกันเองก่อน จึงขอสมทบทุนจากศูนย์ฯ และถ้าจะขยายกิจกรรมใหม่ กลุ่มเดิมก็ไม่ควรใช้เงินกำไรของกลุ่ม ไปตั้งเป็นทุนใหม่ให้เลย แต่สมาชิกกลุ่มใหม่ควรร่วมออกทุนสมทบด้วย โดยวิธีนี้ทำให้บางหมู่บ้านมีทุนอยู่เป็นจำนวนมากและสามารถขยายกิจกรรมไปเองได้มากตามความต้องการ

4.5) การติดตามประเมินผล

ต้องทำทุกระดับ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ศูนย์ฯ ทั้ง 10 แห่ง ร่วมกันจัดสัมมนาประเมินผลงานในรอบ 10 ปี ในปี พ.ศ. 2526 การติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ของศูนย์อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มต่าง ๆ ก็มีการประชุม ภายในติดตามผลการดำเนินงานอยู่เป็นประจำ เช่นในระดับกลุ่มมีการประชุมเดือนละ 1-2 ครั้ง ในระดับเขตประชุม 3 เดือนต่อครั้งโดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้ประสานงาน ส่วนที่ทำเป็นทางการ เช่น การทำการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามความก้าวหน้าของโครงการ หรือการศึกษาเพื่อติดตามผลให้องค์กรทุน เป็นต้น

4.6) การตรวจสอบด้านการเงิน บัญชี

โดยทั่วไปแหล่งทุนต่างประเทศจะมีเงื่อนไขให้ผู้รับทุนต้องส่งรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานพร้อมรายงานการเงินทุก 6 เดือนหรือ 1 ปี และต้องมีผู้ตรวจสอบบัญชี (Auditor) ที่มีใบอนุญาตตามกฎหมายลงลายมือชื่อรับรองด้วยก่อนที่จะโอนเงินงวดต่อไปให้ ซึ่ง สำนักเลขฯ และศูนย์สังคมพัฒนาบางแห่ง(ขึ้นอยู่กับความพร้อม) ได้ว่าจ้างผู้ตรวจสอบบัญชีมาตรวจสอบเป็นประจำทุกปี สำหรับบางศูนย์ฯ ที่ยังไม่พร้อมก็จะขอให้สำนักเลขฯ ช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำในการจัดทำและจัดหาผู้ตรวจสอบบัญชีให้ ในระดับชุมชนมีบางแห่งได้เพิ่มอำนาจให้สมาชิกกลุ่มทำการตรวจสอบการเงินได้เอง โดยตั้งเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของประธานและกรรมการอีกชั้นหนึ่ง ถ้าพบปัญหาก็คจะใช้วิธีทางสังคม (Pressure group) แก้ปัญหาก่อนทันที

7. สรุปภาพรวมที่ได้จากสัมภาษณ์

ดังได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่า ส่วนใหญ่เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของศูนย์สังคมพัฒนาในอดีตมีน้อยมากโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวเลขการบริหารโครงการต่าง ๆ ทำให้ต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก เพื่อสืบย้อนไปถึงแนวทางการทำงานในอดีตจนถึงปัจจุบัน สิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์มีสาระสำคัญที่น่าสนใจหลายประการ คือ

7.1 ในระดับผู้บริหาร ทำให้เห็นถึงภาพรวมดังนี้คือ

1) ได้รับทราบถึงวิวัฒนาการแนวคิดในการทำงานพัฒนาสังคมและแนวทางการบริหารงาน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทุนเพื่อการพัฒนา รวมถึงที่มาของแหล่งทุนที่บริหารในปัจจุบัน

- 2) ได้รับทราบมุมมองของนักบริหารต่อปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในการดำเนินงานของหน่วยงานระดับภูมิภาคและองค์กรรวม โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันที่ความช่วยเหลือจากแหล่งทุนจากต่างประเทศซึ่งเป็นแหล่งทุนหลักกำลังจะยุติลงภายในปี 2000 นี้แล้ว
- 3) ได้รับทราบถึงแนวโน้มนโยบายที่จะปรับตัวหลังจากแหล่งทุนเดิมยุติความช่วยเหลือ นโยบายที่น่าสนใจก็คือ

- 3.1) การใช้นโยบายปรับลดกำลังคนลงบางส่วน และกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ที่มาจากท้องถิ่นกลับเข้าสู่ชุมชนเดิมของตน และเป็นกำลังส่วนหนึ่งของชุมชนในการพัฒนาชุมชนต่อไป
- 3.2) ในด้านงบประมาณดำเนินงาน ให้ขอการสนับสนุนจากสังคมชนบทท้องถิ่นในขณะเดียวกับที่สำนักเลขาฯ จะเป็นคนกลางในการติดต่อหาแหล่งทุนใหม่ต่อไป
- 3.3) ในระดับชุมชน มีการเร่งเตรียมความพร้อมให้ชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการเครือข่ายต่าง ๆ (เช่นการจัดประชุมร่วมกันโดยให้บทบาทคณะกรรมการเครือข่ายดำเนินการจัดประชุมเอง เจ้าหน้าที่จะคอยให้คำปรึกษาเมื่อได้รับการร้องขอเท่านั้น การจัดอบรมเรื่องการจัดการด้านบัญชีการเงิน เป็นต้น)

7.2 ในระดับผู้ปฏิบัติงาน

ได้เข้าใจถึงนโยบายขององค์กรในการรับคนเข้าทำงานรุ่นแรก ๆ ที่ไม่เน้นเรื่องวุฒิการศึกษา แต่เน้นเรื่องจิตใจเสียสละ โดยมองเห็นถึงความเข้มแข็ง เอาจริงเอาจังของผู้ปฏิบัติงานทุกคนโดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานที่มาจากท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานกว่าครึ่งหนึ่งทำงานมานานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป และเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ปฏิบัติงานรุ่นน้องทั้งด้านแนวคิดและการปฏิบัติในการทำงานกับชุมชน ผู้ปฏิบัติงานรุ่นใหม่มีอายุงานตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี องค์กรเปิดช่องว่างที่เกิดจากความแตกต่างในด้านประสบการณ์ความรู้ในการทำงาน ด้วยการจัดการสัมมนาและอบรมในหมู่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการภายในและเพื่อกระชับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน เรียกว่า "Staff in Training" ซึ่งจัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง

ในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ว่า คิดว่ากลุ่มต่าง ๆ ที่ศูนย์ฯ ให้การสนับสนุนอยู่ในปัจจุบันว่ามีความก้าวหน้าไปในระดับใดบ้างใน 5 ระดับ จากความคิดเห็นของแต่ละคน โดยให้เสนอเกณฑ์การจัดระดับให้กลุ่มประกอบด้วย ซึ่งอาจจะทำให้เห็นถึงพัฒนาการของกลุ่ม องค์กรชาวบ้านในขณะนี้ยังกว้าง ๆ ว่าเป็นเช่นไร สามารถสรุปได้ดังนี้

ระดับ 1. ชุมชนเพิ่งเริ่มได้รับการศึกษาอบรมการวิเคราะห์สังคมและการรวมกลุ่มแก้ปัญหา

- ระดับ 2. สมาชิกชุมชนมีประสบการณ์ทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาตนเอง
- ระดับ 3. ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรภายในและภายนอกให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มของตน

-ระดับ 4: มีการสร้างเครือข่ายหลายระดับเชื่อมโยงกัน โดยชุมชนสามารถพัฒนากองทุนให้สงเคราะห์ได้ สมาชิกเข้าใจและเห็นความสำคัญของระเบียบกติกากลุ่ม

- ระดับ 5. ชุมชนเข้มแข็ง มีกองทุนท้องถิ่นและการบริหารจัดการที่ดี รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสามารถติดต่อแหล่งทรัพยากรภายนอกชุมชนที่จะเอื้อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหากลุ่มชุมชน

จากการตอบคำถามดังกล่าว ผู้ตอบคำถามได้แสดงความคิดเห็นต่อระดับการทำงานของกลุ่มชาวบ้านที่ทำงานด้วยแตกต่างกันไป ซึ่งสรุปได้ว่าส่วนใหญ่กลุ่มต่าง ๆ อยู่ในระดับ 3 มีบางกลุ่มที่อยู่ในระดับ 1, 2 หรือ 4

7.3 ในระดับชุมชน

ได้รับทราบข้อเท็จจริงจากการบอกเล่าของคนรุ่นเก่า ถึงสภาพปัญหาเดิมของชุมชนและการดิ้นรนต่อสู้แก้ปัญหาที่ศูนย์ฯ จะเข้าไปดำเนินงาน กับการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เข้าไป โดยภาพรวมชุมชนส่วนใหญ่ได้รู้จักการรวมกลุ่มแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจจากหน่วยงานของรัฐก่อนที่จะได้ร่วมงานกับศูนย์ฯ แล้ว และเคยประสบปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มมาก่อนโดยเฉพาะเรื่องเงิน เช่นเดียวกับการเริ่มงานกับศูนย์ฯ ระยะแรกที่ชาวบ้านมักคิดว่ายืมเงินไปแล้วไม่คืนก็ได้ แต่เมื่อศูนย์ฯ ปรับแนวทางการทำงานหลังปี พ.ศ.2526 ศูนย์ฯ เน้นเรื่องการเตรียมความพร้อมด้านความคิด จิตใจในการทำงานกลุ่มและกระตุ้นให้เกิดการออมจากทุนภายในชุมชนเป็นหลัก ทำให้ชุมชนมีการปรับกระบวนการทำงานใหม่ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นเกือบทุกชุมชนและขยายเป็นกิจกรรมที่มีเครือข่าย เช่นเดียวกับกิจกรรมด้านอื่น เช่น กลุ่มข้าว กลุ่มปุย

เหตุการณ์ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งในชุมชนก็คือการตื่นตัวของกลุ่มแม่บ้าน ในการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาเอง ซึ่งกลายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่นที่กลุ่มจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มบ้านหนองไม้งาม จังหวัดชัยภูมิ (ศูนย์ฯ นครราชสีมา) เป็นต้น และมีหลายชุมชนที่ได้ขยายผลการดำเนินงานไปสู่การช่วยเหลือคนนอกกลุ่ม หรือสมาชิกในชุมชนของตนด้วย เช่น การให้ทุนการศึกษาแก่นุตรหลานสมาชิก การให้สิทธิ์ซื้อปุ๋ย หรือเมล็ดพันธุ์พืชในราคาถูก การบริจาคเงิน ซื้อสิ่งของช่วยเหลือกิจกรรมของวัดโรงเรียน ตลอดจนการช่วยเหลือสงเคราะห์แก่คนชรา เด็กกำพร้า หญิงหม้ายที่ยากจน เป็นต้น

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังมีความมั่นใจในการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนสานต่อกับกิจกรรมกลุ่มอีกด้วย เช่น การจัดงานทอดผ้าป่าข้าวหรืองานทานข้าวล้นบาตร เพื่อนำเงินไปช่วยสมทบกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น สมทบการตั้งธนาคารข้าวเปลือก/ข้าวสาร ที่ศูนย์ฯ จันทบุรี การจัดงานผ้าป่าข้าวหมุนเวียนระดับภาคเพื่อสมทบการจัดตั้ง “กองทุนรวม” ของเครือข่ายผู้นำเกษตรกร หรือการสมทบการก่อตั้งสถาบันการเงินชุมชน (ส.ง.ช.) ที่ศูนย์ฯ พะเยา เป็นต้น

ประเด็นการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับภาพรวมการจัดการบริหารทุน จำแนกตามลักษณะเฉพาะของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม (ดูในภาคผนวก 2) ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1: สำนักเลขาธิการฯ (สนลช.)

1. สนลช. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานพัฒนาสังคมอย่างไร (อดีต ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่)
2. กลุ่มเป้าหมายในการทำงานพัฒนาสังคมของ สนลช. คือใคร (อดีต ปัจจุบัน)
3. สนลช. มีงบประมาณเพื่องานพัฒนาสังคมเฉลี่ยปีละประมาณเท่าใด คิดเป็นร้อยละเท่าใดกับงบประมาณสำนักงาน
4. แหล่งทุนใดบ้างเป็นผู้ให้การสนับสนุน สนลช. ในการทำงานพัฒนาสังคมและงานบริหารสำนักงาน (ทั้งจากภายนอกประเทศและภายในประเทศ) แต่ละแหล่งให้การสนับสนุนในเรื่องอะไร มีเงื่อนไขอะไร (เช่น เฉพาะที่สคทพ. เป็นสมาชิกหรือแหล่งทุนอื่นด้วย สนลช. ต้องออกทุนสมทบในแต่ละกิจกรรม ต้องส่งรายงานใดบ้าง ฯลฯ) มีการสนับสนุนต่อเนื่องแค่ไหน (ระยะเวลาเมื่อไหร่ถึงเมื่อไหร่) และเป็นจำนวนเงินเท่าใดในแต่ละปี มีพัฒนาการอย่างไร
 - ยุคเริ่มต้น (เมื่อเริ่มทำงานพัฒนาสังคมใหม่ๆ)
 - ยุคกลาง (เมื่อเริ่มมีแนวคิดงานพัฒนาส่งเสริมการรวมกลุ่ม)
 - ยุคปัจจุบัน (เมื่อเริ่มใช้แนวศาสนาและวัฒนธรรม)
5. สนลช. มีวิธีการขอรับการสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ อย่างไร เช่น ต้องทำแผนงบประมาณเสนอเป็นรายปี หรือเป็นงวดๆ ต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและรายงานการเงิน
6. เมื่อได้ทุนมาแล้ว สนลช. นำไปให้ใครใช้ มีกติกาหรือไม่ อย่างไร
7. สนลช. มีกลไก (เครื่องมือ เช่น เจ้าหน้าที่สนามก็คน แบ่งหน้าที่กันอย่างไร ฯลฯ) และวิธีการบริหารทุน (รูปแบบ กติกา การฝึกอบรม ฯลฯ) ที่ได้มาอย่างไร เพื่อสนับสนุนให้ศูนย์สามารถทำงานพัฒนาสังคมได้เต็มที่ และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารทรัพยากรท้องถิ่นด้วยตนเองได้
8. หลังจากการทำงานของสนลช. ศูนย์ฯ ดำเนินกิจกรรมใดบ้าง (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน) ที่เป็นที่ยอมรับว่าศูนย์ฯ มีศักยภาพในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของ สนลช.
9. การทำงานของสนลช. เพื่อสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง(ทางฮ้อม) มีปัญหา อุปสรรค ใดบ้าง (ปัจจัยภายนอก ภายใน) แก้ไขอย่างไร และสิ่งใดที่ยังแก้ไขไม่ได้ เพราะเหตุใด
10. สนลช. ต้องการการสนับสนุนในด้านใด จากใครบ้างเพื่อทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

11. ในอนาคต ถ้าไม่มีทุนภายนอกสนับสนุนแล้ว สนลช. มีแผนการจะทำงานพัฒนาสังคมต่อหรือไม่ ถ้าทำจะทำต่ออย่างไร (มีการเตรียมตัวอย่างไร)
12. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานพัฒนาสังคมของสนลช. มีกี่ท่าน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร
13. สนลช. มีวิธีติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างไร
14. สนลช. มีวิธีติดตามและประเมินผลงานตามวัตถุประสงค์อย่างไร

วิธีการได้ข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร เช่น แผนงานและงบประมาณ (ปัจจุบันและย้อนหลังเพื่อดูพัฒนาการ) รายงานความก้าวหน้าและรายงานการเงิน เอกสารสรุปบทเรียนการทำงาน ผลการศึกษาวิจัย เฉพาะเรื่องที่มีผู้ทำไว้เดิม เป็นต้น
2. สัมภาษณ์เลขาธิการ สนลช.
3. สัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

กลุ่มที่ 2: เจ้าหน้าที่ศูนย์สังคมพัฒนา

1. ศูนย์ฯ มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานพัฒนาสังคมอย่างไร (อดีต ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่)
2. กลุ่มเป้าหมายในการทำงานพัฒนาสังคมของศูนย์ฯ. คือใคร (อดีต ปัจจุบัน)
3. ศูนย์ฯ มีงบประมาณเพื่องานพัฒนาสังคมเฉลี่ยปีละประมาณเท่าใด คิดเป็นร้อยละเท่าใดกับงบประมาณสำนักงาน
4. แหล่งทุนใดบ้างเป็นผู้ให้การสนับสนุนศูนย์ฯ ในการทำงานพัฒนาสังคมและงานบริหารสำนักงาน (ทั้งจากภายนอกประเทศและภายในประเทศ) แต่ละแหล่งให้การสนับสนุนในเรื่องอะไร มีเงื่อนไขอะไร (เช่นเฉพาะที่สคทพ.เป็นสมาชิกหรือแหล่งทุนอื่นด้วย ศูนย์ฯ ต้องออกทุนสมทบในแต่ละกิจกรรม ต้องส่งรายงานใดบ้าง ฯลฯ) มีการสนับสนุนต่อเนื่องแค่ไหน (ระยะเวลาเมื่อไหร่ถึงเมื่อไหร่) และเป็นจำนวนเงินเท่าใดในแต่ละปี มีพัฒนาการอย่างไร
 - ยุคเริ่มต้น (เมื่อเริ่มทำงานพัฒนาสังคมใหม่ๆ)
 - ยุคกลาง (เมื่อเริ่มมีแนวคิดงานพัฒนาส่งเสริมการรวมกลุ่ม)
 - ยุคปัจจุบัน (เมื่อเริ่มใช้แนวศาสนาและวัฒนธรรม)
5. ศูนย์ฯ มีวิธีการขอรับการสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ อย่างไร เช่น ต้องทำแผนงบประมาณเสนอเป็นรายปี หรือเป็นงวดๆ ต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและรายงานการเงิน
6. เมื่อได้ทุนมาแล้ว ศูนย์ฯ นำไปให้ใครใช้ มีกติกาหรือไม่ อย่างไร

7. ศูนย์ฯ มีกลไก (เครื่องมือ เช่น เจ้าหน้าที่สนามกี่คน แบ่งหน้าที่กันอย่างไร ฯลฯ) และวิธีการบริหารทุน (รูปแบบ กติกา การฝึกอบรม ฯลฯ) ที่ได้มาอย่างไร เพื่อสนับสนุนให้ศูนย์สามารถทำงานพัฒนาสังคมได้เต็มที่ และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารทรัพยากรท้องถิ่นด้วยตนเองได้
8. หลังจากการทำงานของศูนย์ฯ ชุมชนหรือท้องถิ่นเกิดกิจกรรมใดบ้าง(ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน) และกิจกรรมใดที่แสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการบริหารทุนโดยตนเองได้ในระยะยาว และกิจกรรมนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร
9. ในการดำเนินงานพัฒนาสังคม ศูนย์ฯ พบว่ามีปัญหา อุปสรรค ใดบ้าง (ปัจจัยภายนอก ภายใน) แก้อะไรอย่างไร และสิ่งใดที่ยังแก้ไขไม่ได้ เพราะเหตุใด
10. ศูนย์ฯ / เจ้าหน้าที่ที่ต้องการการสนับสนุนในด้านใด (จากหน่วยเหนือ – สคทพ., จากหน่วยงานภายนอก) บ้างเพื่อทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ทุน วิชาการ ฯลฯ)
11. ในอนาคต ถ้าไม่มีทุนภายนอกสนับสนุนแล้วศูนย์ฯ มีแผนการทำงานพัฒนาสังคมต่อหรือไม่ ถ้าทำจะทำต่ออย่างไร (มีการเตรียมตัวอย่างไร)
12. เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานพัฒนาสังคมของศูนย์ฯ มีกี่ท่าน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร
13. ท่านคิดว่าชุมชนที่ท่านทำงานอยู่ด้วยมีความต้องการ “เงินทุน” เพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
14. ท่านมีวิธีติดตามผลความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของกลุ่มกิจกรรมอย่างไร
15. ศูนย์ฯ มีวิธีติดตามและประเมินผลงานตามวัตถุประสงค์อย่างไร

วิธีการได้ข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร เช่น แผนงานและงบประมาณ (ปัจจุบันและย้อนหลังเพื่อดูพัฒนาการ) รายงานความก้าวหน้าและรายงานการเงิน เอกสารสรุปบทเรียนการทำงาน ผลการศึกษาวิจัย เฉพาะเรื่องที่มีผู้ทำไว้เดิม เป็นต้น
2. สัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์สังคมพัฒนาภาคละ 1 ศูนย์ฯ (ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ(กลาง) ศูนย์ฯ นครราชสีมา(อีสาน) ศูนย์ฯ เชียงใหม่(เหนือ) ศูนย์ฯ จันทบุรี (ตะวันออก) ศูนย์ฯ ราชบุรี (ใต้)
3. สัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

กลุ่มที่ 3 : ผู้นำชุมชน / กลุ่มกิจกรรม

1. ชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานของศูนย์ฯ มีประชากรกี่คน อาชีพอะไรบ้าง เป็นชุมชนเก่าหรือใหม่ นับถือศาสนาใดบ้าง
2. กลุ่มกิจกรรมเดิมของชุมชนก่อนที่ศูนย์ฯ จะเข้าไปมีอะไรบ้าง

3. ชุมชนมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก (ราชการ เอกชนอื่น) อย่างไร
4. ปัญหาของชุมชนคืออะไรและชุมชนได้แก้ปัญหาของตนเองแล้วอย่างไร
5. ชุมชนเริ่มรู้จักศูนย์ฯ เมื่อใด และได้รับการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาชุมชนอย่างไร
6. กลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของศูนย์ฯ มีอะไรบ้าง และกิจกรรมใดที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด (เรียงตามลำดับมาก-น้อย)
7. ศูนย์ฯ ให้การสนับสนุนชุมชน/กลุ่มกิจกรรมในด้านใดบ้าง เช่น เงินทุนเท่าใด ความรู้อะไรและอย่างไร
8. ศูนย์ฯ ระบุเงื่อนไขการช่วยเหลือกลุ่ม/ชุมชนอะไรบ้าง
9. กิจกรรมที่ชุมชน/ชาวบ้านได้ดำเนินการต่อไปเองโดยไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากศูนย์ฯ มีหรือไม่ อะไรบ้าง
10. กิจกรรมใดที่ทำแล้วหยุดชะงักไป เพราะเหตุใด เหลือกิจกรรมใดที่ยังคงดำเนินการอยู่
11. กิจกรรมใดที่คาดว่าจะดำเนินการต่อไปได้ในระยะยาว แม้ศูนย์ฯ จะหยุดการสนับสนุนแล้ว
12. การที่ชาวบ้านต้องบริหารเงินที่ศูนย์ฯ สนับสนุนมาทำให้เกิดรูปแบบการจัดการใหม่ (เช่น กรรมการระดับกลุ่ม ระดับเขต ระดับภาค ฯลฯ) หรือไม่ อะไรบ้าง
13. กิจกรรมใดบ้าง ที่ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านมีทักษะในการบริหารทุน/ทรัพยากรโดยตนเองได้ หรือรู้จักประสานประโยชน์จากทรัพยากรใน-นอกชุมชนได้
14. ชาวบ้านมีวิธีเพิ่มทุนนอกจากที่ได้รับจากศูนย์ฯ ให้ขยายโตขึ้นหรือไม่ อย่างไร (มีวิธีระดมทุนภายในชุมชนหรือไม่) มีจำนวนชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร
15. กลุ่มมองอนาคตของตัวเองอย่างไร หากในอนาคตศูนย์ฯ ไม่มีเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนแล้ว กลุ่มจะอย่างไร เงินทุนที่มีอยู่จะหมดไปหรือไม่
16. การดำเนินงานของกลุ่มกิจกรรมที่ศูนย์ฯ สนับสนุนเป็นประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในชุมชนหรือไม่ และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหมู่บ้านโดยรวมหรือไม่อย่างไร
17. กลุ่มมีความคาดหวังและข้อเสนอแนะต่อสมาชิกในชุมชนของตนเองอย่างไร และมีความคาดหวังต่อหน่วยงานภายนอก (ราชการ/เอกชน) อย่างไร
18. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีความต้องการ "เงินทุน" เพื่อใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

วิธีการได้ข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร เช่น แผนงานและงบประมาณประจำปี (ปัจจุบันและย้อนหลังเพื่อดูพัฒนาการ) รายงานการประชุม (ถ้ามี) รายงานการเงิน สมุดบันทึกบัญชี เป็นต้น
2. สัมภาษณ์รวมกรรมการกลุ่มระดับภาคหรือเขต หรือกลุ่ม ศูนย์ฯ ละ 1 กลุ่ม

ภาคผนวก 2

รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก 2

รายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้
กลุ่มที่ 1: สัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กร (In-depth Interview) มีรายละเอียด ดังนี้

ครั้งที่	วันที่/เวลา	ผู้ถูกสัมภาษณ์	สถานที่
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 1	20/6/43 13.00 ถึง 17.00	บาทหลวงสมชัย พงศ์ศิริพัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์สังคัมพัฒนา นครราชสีมา	สำนักงาน ศูนย์สังคัมพัฒนา นครราชสีมา
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 2	23/6/43 9.30 ถึง 12.00	บาทหลวงประสิทธิ์ รุจิรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์สังคัมพัฒนา ราชบุรี	สำนักงานศูนย์สังคัมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 3	27/6/43 10.00 ถึง 17.00	บาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์สังคัมพัฒนา เชียงใหม่	สำนักงาน ศูนย์สังคัมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 4	26/8/43 15.00 ถึง 16.00	บาทหลวงพิบูลย์ วิสิฐนนทชัย อดีตผู้อำนวยการศูนย์สังคัมพัฒนา กรุงเทพฯ	สำนักงานย่อย เขต คลองเตย
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 5	12/9/43 13.00 ถึง 17.00	บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร และคณะกรรมการศูนย์วิจัยและพัฒนาแนวทางศาสนาและวัฒนธรรม	สำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 6	21/10/43	บาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์สังคัมพัฒนา เชียงใหม่	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 7	27/10/43 15.00-17.30 31/10/43 15.00-18.00	บาทหลวงวิชาญ กิจเจริญ เลขาธิการสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา	สำนักเลขาธิการ หอวังหลวง กรุงเทพฯ
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 8	11/11/43 14.00 ถึง 12.00	พระคุณเจ้าบุญเลื่อน หมั่นทรัพย์ ประธานสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา	ห้องประชุมโรงเรียนเซนต์ยอแซฟอุปถัมภ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

กลุ่มที่ 2: สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานชุมชน

ครั้งที่	วันที่	ผู้ถูกสัมภาษณ์	สถานที่
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 1	26/6/43 13.00 ถึง 17.00 น.	เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จันทบุรี 1. บาทหลวงเศกสม กิจมงคล ผู้อำนวยการศูนย์ฯ 2. นายสุเทพ กิจเต่ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและภาคสนาม 3. นายสมชาย โพธิ์ศรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและภาคสนาม 4. นายพันทิวา มัจฉาชีพ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและภาคสนาม 5. คุณศิริลักษณ์ หลักทรัพย์ เลขานุการฝ่ายการศึกษา-ภาคสนาม 6.คุณกรรณิการ์ ยั่งยืน เจ้าหน้าที่ฝ่ายบัญชีและการเงิน 7. คุณชาคริต อานาภรณ์ เจ้าหน้าที่โครงการรณรงค์จิตตารมณ์มหาพรต 8. คุณอังคาร สุวรรณสุทธิ เลขานุการเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ นครราชสีมา	สำนักงานศูนย์ฯ จันทบุรี
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 2	3/7/43 10.00 ถึง 14.00 น.	เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ นครราชสีมา 3 คน 1.คุณจันทร์ ทาชัย เจ้าหน้าที่ประสานงานเขตชัยภูมิ 2.คุณสวัสดิ์ พิขสิงห์ เจ้าหน้าที่ประสานงานเขตนครราชสีมา 3.คุณวันเพ็ญ อ่อนพะไล เจ้าหน้าที่ประสานงานเขตบุรีรัมย์ 4.คุณอัจฉรา สรรเสริญสุข เลขานุการบัญชี-การเงิน	สำนักงานศูนย์ฯ นครราชสีมา อำเภอเมือง
สัมภาษณ์ เจาะลึก ครั้งที่ 9	24/7/43 9.30 ถึง 12.00 น.	นายณรงค์ จันทานนท์ ผู้ประสานงานทั่วไป ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ	สำนักงานศูนย์ฯ กรุงเทพฯ ยาน นาวา
สัมภาษณ์	2/8/43	นายชาญวิทย์ โพธิ์ขาว เจ้าหน้าที่ชุมชน	สำนักงานศูนย์ฯ

เจาะลึก ครั้งที่ 10	13.00 ถึง 16.30	เมืองศูนย์ฯ กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ ยาน นาวา
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 3	11/8/43 9.30 ถึง 14.30 น.	ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักเลขาธิการ 1.บาทหลวงวิชาญ กิจเจริญ 2.เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูล 3.เจ้าหน้าที่ฝ่ายแผนและบริหาร	ที่ทำการสำนัก เลขาธิการ เขต ห้วยขวาง
สัมภาษณ์	26/8/43	สัมภาษณ์นายอมร สามีภักดิ์ เจ้าหน้าที่ชุม ชนเมือง ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ เขตคลองเตย	สำนักงานย่อย เขตคลองเตย
เจาะลึก ครั้งที่ 11	16.00 ถึง 18.30	นายลิเก วงศ์จอมพร เจ้าหน้าที่ประสาน งาน เขตป่าเกะฉะญอ ศูนย์ฯ เชียงใหม่	สำนักงานศูนย์ฯ เชียงใหม่
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 4	13/9/43 9.30 ถึง 17.00	เจ้าหน้าที่ประสานงาน ศูนย์ฯ เชียงใหม่ 2 คน 1.นายศรชัย วิจิตรพร เจ้าหน้าที่บริหารงาน และประสานงานเขตอำเภอจอมทอง 2.นายอุดม ไชยบุรุษ เจ้าหน้าที่ประสาน งานเขตอำเภอพร้าว	สำนักงานศูนย์ฯ เชียงใหม่
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 5	14/9/43 13.00 ถึง 17.30	เจ้าหน้าที่ประสานงานชนบท ศูนย์ฯ กรุงเทพฯ 2 คน 1. นายครรชิต อยู่น่าน 2. นายสมโภชน์ ประเสริฐศรี	โรงเรียนเรนต์ยอ แ ชฟ อู ป ด้ ม ภั อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

กลุ่มที่ 3: สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนที่ร่วมงานกับศูนย์สังคมพัฒนา (Focus Group Interview)

วัน/เวลา	กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์	สถานที่	ผู้รับผิดชอบ
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 6 4/7/43 19.00 ถึง 23.00	คณะกรรมการออมทรัพย์บ้านหนองไม้งาม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 1) คุณสมชาย มาดีสุสถิตย์ สมาชิก อ. บ.ต. ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง 2) นางสาวนีย์ จงกลณี กรรมการ 3) นางดาหวัน นางสาวนอก กรรมการ	บ้านหนองไม้ งามตำบลห้วย บง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ	ศูนย์ฯ สังคม พัฒนา จังหวัด นครราชสีมา

สัมภาษณ์ เจาะลึกครั้งที่ 13 4/7/43 23.00 ถึง 5/7/43 03.00	และเหรียญก 4) นางวิไล จีเพชร ประธานกลุ่มออมทรัพย์ ฝ่ายตรวจสอบบัญชีเครือข่าย และฝ่ายพิจารณาเงินกู้ออมทรัพย์เขต 5) นางสองสา ไสยราม ประธานกลุ่มแม่บ้าน และกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ 6) นางดอกจันทร์ ฉายใหญ่ กรรมการ 7) นายอมรรัตน์ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ เขตชัยภูมิ และเป็นรองประธานกลุ่มเครือข่ายที่โคราช	บ้านพักคุณครู ที่บ้านหนองไม้ งาม ต.ห้วยบง	
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 7 11/7/43 13.00 ถึง 17.00	คณะกรรมการเครือข่าย เขต อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว 1) นายทองอาน ประเสริฐ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านโพธิ์ทองหมู่ 8 ต.วังใหม่ กิ่ง อ.วังสมบูรณ์ จ.สระแก้ว 2) นายชูชาติ มุ่งเครือกลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่ บ้าน บ้านท่าผักชี หมู่ที่ 6 อ.เขาฉกรรจ์ จ.สระแก้ว 3) นายฮวด บุญเรือ บ้านเพชรสำราญ หมู่ 11 ต.วังน้ำเย็น อ.เมือง จ.สระแก้ว 4) นายไธว โสมมณี บ้านกระทิงทอง อ.สอยดาว จ.สระแก้ว 5) นายสวัสดิ์ อินทกาโล อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว	ห้องประชุม ศูนย์ฯ จันทบุรี ตำบลเขา ฉกรรจ์ อำเภอ เมือง จังหวัด สระแก้ว	ศูนย์ฯ สังคม พัฒนา จันทบุรี ที่ตำบลเขา ฉกรรจ์จังหวัด สระแก้ว

สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 8 24/9/43 13.30 ถึง 17.30	6) นายประถม ชูศรีทอง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านสระแก้ว อ.เมือง จ.สระแก้ว (ประธานผู้นำเกษตรกรระดับภาค) 7) นายใบ พลเสน บ้านวังน้ำเย็น อ.วัง น้ำเย็น จ.สระแก้ว (ประธานเขต 2) 8) นายประดิษฐ์ สุขสะอาด ผู้ช่วยผู้ใหญ่ บ้าน บ้านเนินตะแบก จ.สระแก้ว 9) นายยวนรี ลุนศรี บ้านคลองมะละกอ จ.สระแก้ว ผู้นำชุมชนเขตป่าเกาะญอ จังหวัด เชียงใหม่ 1. นายเกษม จรัสพรธำรง บ้านห้วยขมิ้น ใน ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม 2. นางแะลี บุญลือ บ้านห้วยตอง ต.แม่ วิน อ.แม่วาง (รองประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านห้วยตอง พ.ศ.2531-ปัจจุบัน) 3. นางมอเอ ลาสวัสดิ์ บ้านห้วยตอง ต.แม่ วิน อ.แม่วาง (ประธานกลุ่มแม่บ้านบ้าน ห้วยตอง พ.ศ.2531 /รองประธานกลุ่มแม่ บ้านตำบลแม่วิน พ.ศ.2536/ และ กรรมการกลุ่มแม่บ้านของอำเภอ พ.ศ.2541) 4. นายกำพล สาโรจน์ บ้านขุนอมลอง ต. แม่สบบ อ.เสมิง ครุคำสอนเขตห้วยบง 5. นายพงษ์ชัย ชูลีกรเมตตา ผู้ใหญ่บ้าน (พ.ศ.2543) บ้านขุนแปะ ต.บ้านแปะ อ. จอมทอง (เคยเป็นพนักงานศูนย์ฯ เขตแม่ ปอน พ.ศ.2528 ปัจจุบันเป็นผู้มีบทบาทใน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการ ประสานงานกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน 6. นายณรงค์ชัย วอมือ บ้านผาหม่อน ต.	สำนักงานศูนย์ ฯ เชียงใหม่	ศูนย์ สังคม พัฒนา เชียงใหม่
---	--	--------------------------------------	--

สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 9 25/9/43 13.30 ถึง 17.00	บ้านหลวง อ.จอมทอง (ครูคำสอน เขตแม่ ปอน พ.ศ.2520) ผู้นำชุมชนเขตอำเภอจอมทอง 1 นายศร เทพแก้ว อดีตเหรียญก เขต บ้านวังสะแกมมือ กิ่ง อ.เวียงหนอง ล่อง จ.ลำพูน (อดีตกรรมการหมู่บ้าน อ.ส. ม. และกรรมการศึกษา) 2. นายแก้ว กันทวงศ์ ประธานเขต / กรรมการหมู่บ้าน /กรรมการศึกษา บ้าน สันป่าขางบน ม.11 ต.ช่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ อายุ 62 ปี 3.นายบัน กันทศร ประธานกลุ่มออมทรัพย์ / กรรมการผู้สูงอายุ บ้านทุ่งน้อย ม.4 ต. ช่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ อายุ 64 ปี 4.นายนวล สุรินดีะ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ / กรรมการข้าวเขต บ้านสันป่าขาง 1 ต. ช่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ อายุ 60 ปี 5. นายบุญรัตน์ ใจบิน ประธานกลุ่ม ออมทรัพย์ / อดีตกรรมการเขต บ้านอังค รักษ์ 1 ต.ช่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ 6. นายแก้ว สมศักดิ์ อดีตประธานเขต จอมทอง 2 ปี / ไวยาวัจกรวัด / ที่ปรึกษา กลุ่ม / เหรียญกษมรมผู้สูงอายุ / กรรมการ สุขาภิบาล 3 สมัย บ้านช่วงเปา ต.ช่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ 7. นายอินโสน ดีอจุมภู เลขา/บัญชีกลุ่ม ออมทรัพย์ อังครักษ์ 1 1 ต.ช่วงเปา อ. จอมทอง จ.เชียงใหม่ อายุ 36 ปี 8.นายสมบุญรณ์ อุ่นจินใจ เหรียญกษมรม กลุ่ม ออมทรัพย์ อายุ 47 ปี	ศาลาเอนก ประสงค์อำเภอ สันกำแพง	ศูนย์สังค พัฒนา เชียงใหม่
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 10	ประธานและกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ 1.นายคำแดง อาชัย ประธานกลุ่มออม	บ้านบ้านหาด แดง อำเภอศรี สวัสดิ์ จังหวัด	ศูนย์สังค พัฒนาราชบุรี

24/10/43 14.00 ถึง 18.00	ทรัพย์หมู่บ้านหาดแดงและออมทรัพย์เขต สมาชิก อ.บ.ต.ตำบลแม่กระบุง อ.ศรีสวัสดิ์ 2. นายเอกสิทธิ์ ทรงศรี รองประธานกลุ่ม ออมทรัพย์บ้านหาดแดง	กาญจนบุรี	
สัมภาษณ์ กลุ่มครั้งที่ 11	ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการกลุ่มกิจกรรมและ สมาชิกบ้านแม่กระบุง	ศาลาประชาคม บ้านแม่กระบุง (ม.2)อำเภอศรี สวัสดิ์ จังหวัด กาญจนบุรี	
24/10/43 19.00 ถึง 23.00	1.นายแมเกิน สวัสดิ์นันทิทอง ผู้ใหญ่บ้าน (ม.2) ประธานโครงการ กขคจ. สมาชิก กลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่มฉาปนกิจ 2.นายวุฒินัย สวัสดิ์เรงชัย เลขานุ อ.บ.ต. สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กรรมการ SIF สมาชิกกลุ่มสมุนไพรร กรรมการศึกษา 3.นายม่วงจิรชา โปยกัก ประธานเงินกู้ กลุ่มออมทรัพย์ กรรมการหมู่บ้าน 4.นายสุกคาร สวัสดิ์กรร รองประธาน กลุ่มออมทรัพย์ กรรมการหมู่บ้าน 5.นางสุดวารี สิงขร เลขานุการธนาคาร ข้าว สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่ม แม่บ้าน 6.นายชนะ สิงขร กรรมการวัด กรรมการ หมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ 7.นายพุฒอง โปยกัก กรรมการธนาคาร ข้าว สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ 8.รายจำปา ทองผาแสงสี สมาชิกอพ.ป. กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ 9.นางกิตติยา โปยกัก กรรมการกลุ่มแม่บ้าน เหรียญกกลุ่มออมทรัพย์ อ.ส.ม. 10.นางพิทยา สมนึก อสม. เลขานุกลุ่มแม่ บ้าน 11.นางวิไล แดงสิงห์ เหรียญกกลุ่มแม่ บ้าน เลขานุการกลุ่มออมทรัพย์		

เจาะลึก ครั้งที่ 15 17/11/43 24.00 ถึง 03.00	1. คุณครูสมพงษ์ คล้ายใจ อาสาสมัครชุมชน จังหวัดอยุธยา	ด. ส. ภา ส. ม อ. ภา อ. พระนครศรีอยุธยา	
--	---	--	--

สรุป 1) จำนวนครั้งการสัมมนาเจาะลึก มี 15 ครั้ง แบ่งเป็นสัมมนาผู้บริหาร 8 คน
เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 4 คน อาสาสมัครชุมชน 2 คน

2) จำนวนครั้งการสัมมนาในกลุ่ม มี 12 ครั้ง แบ่งเป็นสัมมนาเจ้าหน้าที่ศูนย์สังคม
พัฒนา 5 ครั้ง ผู้นำกลุ่ม 7 ครั้ง(กลุ่ม)

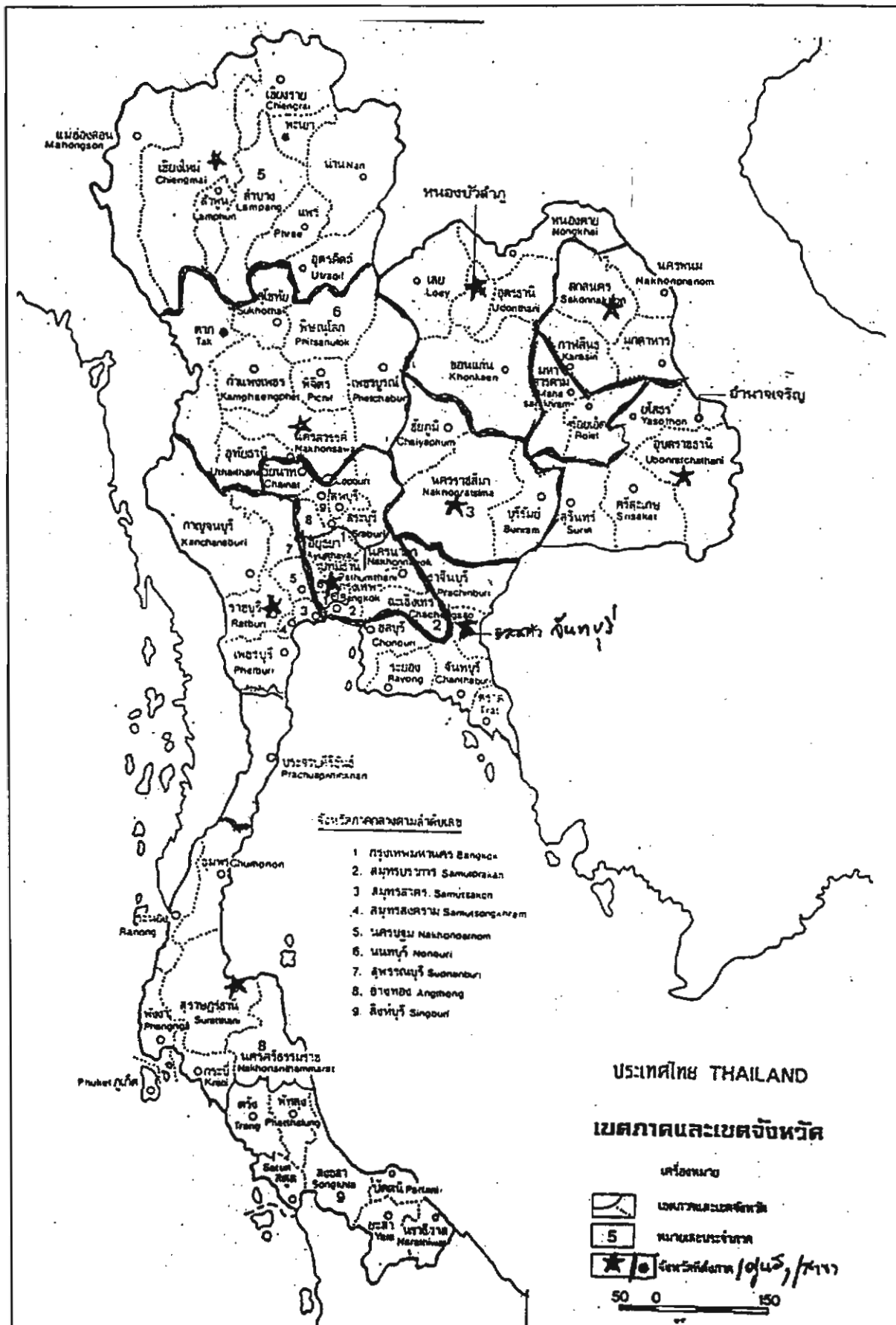
.....

สัมมนาและบันทึกโดย :

1. นางฤดี นาครวาจา (นักวิจัย)
2. ตฤณราพัสดร์ ลุประสงค์ (ผู้ช่วยนักวิจัย)

ภาคผนวก 3

แผนที่การแบ่งเขตพื้นที่ปฏิบัติงาน
ของศูนย์สังคมพัฒนา

แผนที่แบ่งเขตพื้นที่ปฏิบัติงานของศูนย์สังคมพัฒนา

ภาคผนวก 4

โครงสร้างการบริหารงาน
ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่

ภาคผนวก 5

สรุปข้อมูล 5 ศูนย์สังคมพัฒนา
ที่ไม่ได้ทำการศึกษา

สรุปข้อมูลของ 5 ศูนย์สังคมพัฒนาที่ไม่ได้ทำการศึกษา

ศูนย์สังคมพัฒนา อีก 5 แห่งที่ไม่ได้ทำการศึกษาในเอกสารนี้ สรุปได้ดังนี้

(ที่มาของข้อมูล : วารสารสังคมพัฒนา ปีที่ 26 ฉบับที่ 1/2541)

1. ศูนย์สังคมพัฒนา สังฆมณฑลอุดรธานี

- 1.1 การก่อตั้ง : สถาปนาเป็นสังฆมณฑล พ.ศ.2508 เริ่มทำงานสงเคราะห์ผู้ลี้ภัยชาวลาวตั้งแต่ พ.ศ.2516 และจัดตั้งศูนย์สังคมพัฒนา พ.ศ.2520
- 1.2 พื้นที่ปฏิบัติงาน : 5 จังหวัด คือ อุดรธานี (อ.บ้านผือ อ.บ้านดุง อ.วังสามหมอ และ อ.เมือง) ขอนแก่น(อ.เมือง อ.พระยืน) หนองคาย (อ.โพนพิสัย อ.โซ่พิสัย อ.เซกา อ.บึงกาฬ อ.บึงคำลา อ.เมือง) เลย (เชียงคาน อ.ภูเรือ) หนองบัวลำภู (อ.โนนสัง อ.ศรีบุญเรือง)
- 1.3 กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว: ด้านการศึกษา (การสัมมนาชาวบ้านในระดับเขต การสัมมนาผู้นำกลุ่มประจำปี) พัฒนาศักยภาพพนักงาน โครงการด้านเศรษฐกิจ เช่น โครงการข้าว ไร่ ควบวย เกษตรหมุนเวียน แหล่งน้ำ การเลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด-ไก่- หมู ปลูกไม้ผล ฯลฯ

2. ศูนย์สังคมพัฒนา สังฆมณฑลอุบลราชธานี

- 2.1 เริ่มก่อตั้ง : สถาปนาเป็นสังฆมณฑล พ.ศ.2508 เริ่มงานด้านการสงเคราะห์ตั้งแต่ พ.ศ.2518 จัดตั้งเป็นศูนย์สังคมพัฒนา พ.ศ. 2522
- 2.2 พื้นที่ปฏิบัติงาน : 7 จังหวัด คือ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม สุรินทร์ ศรีสะเกษ จำนวนคาทอลิก: 23,590 คน
- 2.3 กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว: ระยะแรกเป็นงานสงเคราะห์ เช่น ซื้อควายให้คนจนเลี้ยง จัดทำ กองทุนปุ๋ยหมู่บ้าน สร้างทำนบ สะพาน ถนนเข้าหมู่บ้าน และการรักษาพยาบาล ปี พ.ศ.2526 เริ่มปรับแนวคิดการทำงาน โดยให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเอง ศูนย์ทำหน้าที่ประสานงาน มีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้พิจารณาอนุมัติโครงการต่าง ๆ ร่วมกับผู้อำนวยการ โครงการด้าน เศรษฐกิจมีธนาคารข้าว 55 กลุ่ม ธนาคารวัว/ควาย 23 กลุ่ม ธนาคารปุ๋ย 49 กลุ่ม โครงการ ปรับที่นา สานจ้อ ทอผ้า สร้างห้องน้ำ จัดทำแหล่งน้ำ แจกมุ้ง-ผ้าห่มนอน และทำกิจกรรม ด้านมหาพรต เพื่อรวบรวมทุนสมทบจากท้องถิ่นสำหรับการสงเคราะห์และสนับสนุนโครงการที่เหมาะสม

3. ศูนย์สังคมพัฒนา อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง

- 3.1 การก่อตั้ง : เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2425 สถาปนาเป็นสังฆมณฑล พ.ศ. 2508 และ จัดตั้งศูนย์สังคมพัฒนา พ.ศ. 2518
- 3.2 พื้นที่ปฏิบัติงาน : 4 จังหวัด คือ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร กาฬสินธุ์ แบ่งการ ทำงานเป็น 5 เขต มีหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการ 68 หมู่บ้าน ชาวบ้าน 3,219 ครอบครัว จำนวนคาทอลิก: 46,774 คน

3.3 กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว : ส่งเสริมอาชีพ ธนาคารวัว ธนาคารควาย ร้านค้าสหกรณ์
ธนาคารข้าว ธนาคารปุ๋ย จัดทำจดหมายข่าว “รุ่งอรุณ”

4. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนทลนครสวรรค์

4.1 การก่อตั้ง สถาปนาเป็นสังคมทล พ.ศ.2510 เริ่มจัดตั้งศูนย์สังคมพัฒนา พ.ศ.2511

4.2 พื้นที่ปฏิบัติงาน 13 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร ชัยนาท ตาก พิจิตร พิษณุโลก
เพชรบูรณ์ ลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี สุโขทัย อุทัยธานี อุดรดิตถ์ การทำงานแบ่งเป็นเขตบน
ดอย ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดตาก เพชรบูรณ์ และเขตพื้นราบ จำนวนคาทอลิก: 9,537 คน

4.3 กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ในระยะเริ่มต้นกิจกรรมที่ทำคือ กลุ่มเครดิตยูเนียน จัดทำแหล่ง
น้ำ ธนาคารข้าว ธนาคารควาย โครงการสงเคราะห์ และโครงการฝึกอบรมผู้นำชุมชน
โครงการสำรวจชุมชน ปัจจุบันแบ่งเขตกิจกรรมเป็นบนดอย ทำโครงการเศรษฐกิจ เช่น
เบิกที่นา ธนาคารข้าว เลี้ยงสัตว์ ปลูกกล้วย พื้นราบจัดกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำ เลี้ยงหมู
ส่งเสริมอาชีพสตรี

5. ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมชนทลสุราษฎร์ธานี

5.1 การก่อตั้ง ;เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2493 สถาปนาเป็นสังคมทล พ.ศ. 2512 จัดตั้ง
ศูนย์สังคมพัฒนา พ.ศ. 2518

5.2 พื้นที่ปฏิบัติงาน :15 จังหวัด คือสุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร ตรัง ปัตตานี ประจวบคีรีขันธ์
นครศรีธรรมราช นราธิวาส พังงา พัทลุง ภูเก็ต ระนอง จำนวนคาทอลิก: 6,682 คน

5.3 กิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว :ระยะแรกส่งเสริม กลุ่มกาแฟ กลุ่มเครดิตยูเนียน กลุ่มปุ๋ย-ยา
ฆ่าแมลง กลุ่มพัฒนาแหล่งน้ำ กลุ่มปลูกผัก กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มวัว ปัจจุบันมีการติดตาม
เรื่องการเงินของชุมชน การขยายตลาดผลผลิตทางการเกษตร และรณรงค์กิจกรรมมหา
พรตโดยชาวบ้านเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือ

- CCTD secretariat, WHO DEVELOPED WHOM?: The learning process of CCTD in the first decade of development work., May 1985.
- กาญจนา แก้วเทพ, กนกศักดิ์ แก้วเทพ, "การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาของชนบท", สภา
คาทอลิก ฯ, กรกฎาคม 2530
- กาญจนา แก้วเทพ, บทความเรื่อง "การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย : แนววัฒนธรรมชุมชน",
วารสารวิจัยสังคม ฉบับพิเศษครบรอบ 10 ปี (2521-2530) : การเคลื่อนไหว
สังคมและทางเลือกการพัฒนาในอนาคต, 2530..
- กาญจนา แก้วเทพ, การเข้าใจสังคม คู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักพัฒนาสังคม, เอกสาร
ประกอบการบรรยายโครงการสืบทอดและพัฒนาบุคคลากรระดับบริหาร วันที่
ที่ 3-4 กรกฎาคม 2532.
- กาญจนา แก้วเทพ (เรียบเรียง), มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา, พลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท,
สำนักเลขาธิการ สภาคาทอลิกฯ, มีนาคม 2530.
- กาญจนา แก้วเทพ, ดร.,(เรียบเรียง), เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน (น.57-102), จัด
พิมพ์โดย สภาคาทอลิกฯ , มกราคม 2538.
- กาญจนา แก้วเทพ, ดร.,(เรียบเรียง), การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง
(น.10-28), สภาคาทอลิกฯ , กันยายน 2538.
- คณะกรรมการศึกษาวัฒนธรรมอีสาน, ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีอีสาน (น.44-73),
กันยายน 2535.
- คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย(ยส.), สันติภาพและความยุติธรรมนำโลกงดงาม
: 20 ปี คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย(ยส.) น.52-56
- มีคาแอล บุญเลื่อน หมั่นทรัพย์, แนวคิดของ "คน" ที่สนใจ "คน", จัดพิมพ์โดย สภาคาทอลิกฯ,
มกราคม 2000.
- ชมรมนักบวชหญิง(แปลและเรียบเรียง), ศาสนจักรในเอเชียกับการพัฒนา (น.4-6), สาส์นของที่
ประชุมและเอกสารประกอบการประชุม สหพันธ์สภาพระสังฆราชแห่งเอเชีย
(FABC) ครั้งที่ 6, 10-19 มกราคม 1995 ณ กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์, จัด
พิมพ์โดย สำนักเลขาธิการ สภาคาทอลิกฯ , ตุลาคม 2538.
- ดร.เจริญ อาทิตยา, ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์, อ.ฐิติรุทธิ์ ชูชาติ, ดร.พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ,
ผศ.นงเยาว์ เนาวรัตน์, ประสบการณ์การพัฒนา แนวทางศาสนาและวัฒนธรรม,
จัดพิมพ์โดยศูนย์ฯสังคมพัฒนาเชียงใหม่, สิงหาคม 2540

- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ โยธิน แสงวดี, การสนทนากลุ่ม:เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ, สมาคมวิจัย
เชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤษภาคม 2536.
- ศูนย์สังคมพัฒนา 4 มิสซังอีสาน และศูนย์ฝึกอบรมอาชีพชนบทหนองคาย, คู่มือการอบรมงาน
พัฒนาตามแนวทางของเรา (น.13-49), จัดพิมพ์โดยคณะที่ปรึกษา คณะ
ทำงานพนักงาน, กรกฎาคม 2543
- สภาคหอลิกฯ, แนวทางของเรา, 2530
- สำนักเลขาธิการ สภาคหอลิกฯ และองค์กรเซเบโม, รายงานการวิจัย “การดำรงอยู่ของชุมชน
กระบวนการต่อสู้และพัฒนา” : กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง
ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่, พฤษภาคม 2533.
- สำนักเลขาธิการ สภาคหอลิกฯ, ชีวิตข้าว ชีวิตคน “ธนาкарข้าว”, ธันวาคม 2533
- สภาคหอลิกฯ คำสอนด้านสังคมของคหอลิก โดยคณะอูร์สุลินร่วมกับสภาคหอลิก,
ผู้แปล : รุ่งโรจน์ ตั้งสุรกิจ, กรกฎาคม 1991
- สำนักเลขาธิการ สภาคหอลิกฯ, “คนกับควาย ทำนาประสาชีวิต”, เรียบเรียงโดย วันเพ็ญ ศิริโชติ
บัณฑิต, มกราคม 2535
- สภาคหอลิกฯ, “เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน”, เรียบเรียงโดย ดร.กาญจนา แก้ว
เทพ, มกราคม 2538.
- สภาคหอลิกฯ, วารสาร “สังคมพัฒนา” ฉบับแนวทางของเรา, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1/2541
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ข้าว: บทสะท้อนวิถีคิดของชุมชน, พฤศจิกายน 2542
- สำนักเลขาธิการ สภาคหอลิกฯ, ศูนย์สังคมพัฒนา เชียงใหม่, กำปูลอนหลาน : สืบทอดสู่รุ่นลูก
หลาน, 2534.
- สภาคหอลิกฯ การพัฒนาประชาชาติ, เมษายน 2521.
- สภาคหอลิกฯ พระสมณสาส์น ความห่วงใยเรื่องสังคม, ธันวาคม 2532.
- สื่อมวลชนสภาคหอลิกฯ แผนการพิมพ์, ศาสนาคหอลิกกับงานพัฒนาสังคม.
- สุภางค์ จันทวานิช, วิจัยเชิงคุณภาพ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่
ที่ 8, มิถุนายน 2542
- อารียา เสวตามร์, ผ้าป่าข้าว : บทสะท้อนวิถีคิดของชุมชน (น.133-156), สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย(สกว.), กันยายน 2542
- อมรา พงศาพิชญ์ และนิตยา กัทธิตะพันธ์, องค์กรให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย,
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ธันวาคม 2541

เอกสารรายงานขององค์กร

• สำนักเลขาธิการ

1. รายงาน การสัมมนาผู้นำเกษตรกรระดับภาค ครั้งที่ 1, 20-24 กันยายน 2542 ณ ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพชนบท จังหวัดหนองคาย, จัดโดยสภาคาทอลิก ฯ
2. รายงาน การสัมมนาผู้นำเกษตรกรระดับภาค ครั้งที่ 2, 25-29 เมษายน 2542 ณ ที่ทำการศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลจันทบุรี ต.คลองหินปูน อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว, จัดโดย 5 ศูนย์สังคมพัฒนา (กรุงเทพฯ จันทบุรี ราชบุรี สุราษฎร์ธานี นครสวรรค์) และสำนักเลขาธิการ สภาคาทอลิก ฯ
3. รายงาน การสัมมนาผู้นำเกษตรกรระดับภาค ครั้งที่ 3, 24-28 เมษายน 2543 ณ บ้านห้วยกระทิง หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอมะเขาะ จังหวัดตาก จัดโดย 5 ศูนย์สังคมพัฒนาฯ (กรุงเทพฯ จันทบุรี ราชบุรี นครสวรรค์ สุราษฎร์ธานี) และ สำนักเลขาธิการ สภาคาทอลิก ฯ
4. รายงานการสัมมนา เกษตรกรไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์, สำนักเลขาธิการ สภาคาทอลิก ฯ, 7-8 มิถุนายน 2543 ณ สำนักงานกลางนักเรียนคริสเตียน กรุงเทพฯ
5. รายงานสัมมนา "ผู้นำเกษตร 4 ศูนย์ฯ" (ศูนย์ฯ จันทบุรี ราชบุรี กรุงเทพฯ สุราษฎร์ฯ), 4-6 พฤศจิกายน 2540 ณ บ้านเทเรซา ชะอำ.
6. สรุปรายงานประจำปี 2542 โครงการในการสนับสนุนของ APHD
7. CCTD Development Program Annual Evaluation Report Projects in APHD's Financial Support 1998

• ศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลเชียงใหม่

8. รายงานการรณรงค์ผ้าป่าข้าวเปลือก ณ บ้านปงใหม่ กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา, 5 เมษายน 2541, ศูนย์สังคมพัฒนา ฯ พะเยา
9. Progress Report of Building Construction for the Community's Fund Institution", Project No. 328-006 / 036, Supported by MISEREOR, Period of Implementation : April 1998 – February 1999, Reported by Committee of Community Fund's Institution
10. สรุปประเมินผลกิจกรรมกองทุนข้าวตั้งแต่ปี 2532-2542, ศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลเชียงใหม่ เขตกะเหรี่ยง
11. โครงการสนับสนุนเครือข่ายกองทุนข้าว
12. เอกสารเกี่ยวกับศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลเชียงใหม่

• ศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลจันทบุรี

13. แผนแม่บท 3 ปี (1995-1997), ศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑล จันทบุรี
14. กฎระเบียบโครงการข้าวเพื่อการพึ่งตนเอง และกฎระเบียบโครงการธนาคารข้าวสาร ของศูนย์สังคมพัฒนาสังฆมณฑลจันทบุรี

15. แผนงานและกิจกรรม "การศึกษาเพื่อการพัฒนา"(ต่อเนื่อง) ประจำปี พ.ศ. 2541-2543 (ค.ศ. 1998-2000) ศูนย์สังคมนาสังฆมณฑลจันทบุรี.
16. Report on Progress of Activities; January-June, 1999 & July-December, 1999; Submitted to BILANCE THE NETHERLANDS by Diocesan Social Action Centre of CHANTHABURI (DISACC), SAKAEO, THAILAND.
- **ศูนย์สังคมนาสังฆมณฑลนครราชสีมา**
17. การสัมมนาคณะกรรมการกลุ่มอัครสังฆมณฑล, 18-20 มกราคม 2542 ณ ไรวณานุรักษ์ อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา
18. รายงานกิจกรรม ศูนย์สังคมนาสังฆมณฑลนครราชสีมา ระหว่างเดือน มกราคม-ธันวาคม 2542 (1999).
19. รายงานสรุปงานปี 32 ศูนย์สังคมนา นครราชสีมา ณ. พุ่งกะมัง
20. สรุปงาน 3 ปี (2529-2531), เมื่อวันที่ 23-26 พฤษภาคม 2532
21. สรุปงาน 6 เดือน (ม.ค.-มิ.ย.2534) DISACN, เมื่อวันที่ 31 ก.ค. – 2 ส.ค. 2534 ณ ไรวณานุรักษ์
22. แผนกิจกรรม 3 ปี (1991-1993) ศูนย์สังคมนาสังฆมณฑลนครราชสีมา
23. Continuation of the development work of the Dioceses of Nakhon Ratchasima (1999-2000), Project No. 328-8/6 E ZG2024.
24. Semi-annual Report (January-June 1998, DISACN.
- **ศูนย์สังคมนาอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ**
25. สรุปรายงานกิจกรรม (กรกฎาคม – ธันวาคม 2542) ศูนย์สังคมนาฯ กรุงเทพฯ
26. Progress Report and Financial Report (July – December 1999), Social Action Centre archdiocese of Bangkok.
27. บัญชีสรุปงบสิ้นปี กลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตร กลุ่มแม่บ้าน พื้นที่วัดนักบุญยอแซฟอยุธยา สิ้นสุดเดือนเมษายน 2543 จัดทำโดย นายสมพงษ์ คล้ายใจ อาสาสมัครพื้นที่วัดนักบุญยอแซฟอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
28. แผนงาน 3 ปี(ฉบับร่าง) 1998-2000, ศูนย์สังคมนา อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เสนอ องค์การ Misereor.
- **ศูนย์สังคมนาสังฆมณฑลราชบุรี**
29. รายงานกิจกรรมในรอบ 6 เดือน (ก.ย.2542-ก.พ.2543)